

TRANSCRIPT VAN PRATEN MET DE STATEN VAN PROVINCIALE STATEN UTRECHT
d.d. 4 september 2024

1. Opening

De voorzitter: Ik zou graag iedereen willen vragen plaats te nemen, want het is inmiddels 19:00 uur. Ik ben een man van de tijd, dus ik wil op tijd beginnen. Heel goed. Welkom vanavond bij de eerste editie van Praten met de Staten. Voor de mensen thuis, dat is iets nieuws voor ons, want normaal deden we dat altijd in een commissie, dus in een vergadering waar de Statenleden ook met elkaar dan daarna meteen het debat voeren, maar nu doen we het dus apart en ook vooral in de avond, zodat het ook laagdrempeliger is voor mensen die bijvoorbeeld andere verplichtingen ook hebben overdag. Welkom hier ook in de Statenzaal, mensen via Teams die via livestream meekijken. Mijn naam is Sjors, Sjors Nagtegaal. Normaal ben ik Statenlid van UtrechtNu!, maar vanavond uw voorzitter. Er hebben zich 24 sprekers gemeld, dus je kunt wel zeggen dat het een populaire avond is vanavond, om ook in te spreken over 8 onderwerpen. Iedere spreker, dat is ook gecommuniceerd, krijgt vier minuten spreektijd. Om alle sprekers aan bod te laten komen, hebben wij ook de keuze gemaakt, dat heeft de Sta... Hebben de Statenleden ook kunnen lezen, dat de verhelderende vragen die normaal vanuit de Staten- en commissieleden werden gesteld, dat we die gaan bewaren tot aan het tweede deel van deze avond, namelijk het deel Ontmoeten, meer informele deel. Dus we gaan gewoon echt de sprekers af om hun verhaal te laten doen. Jullie krijgen later dus de mogelijkheid om in het informele deel van gedachten te wisselen. Er waren nog meer sprekers eigenlijk binnengekomen, ook dus nog na de deadline. We hebben ook een aantal schriftelijke bijdragen ook nog bij de agenda geplaatst. Zij kunnen zich ook natuurlijk aanmelden voor volgende edities. De bijeenkomst wordt opgenomen, zoals gewoonlijk, zodat alles later ook kan worden teruggekeken. Er wordt ook een woordelijk verslag gemaakt en die wordt ook later gepubliceerd op het SIS, het Stateninformatiesysteem. Ook enkele vertegenwoordigers van de pers, ik weet niet waar ze zitten, die zijn als het goed is ook aanwezig vanavond. Ik zie daar één iemand zitten. Hoi. Dus ik wil ook hun van harte welkom heten.

2. Fietstunnel Veenweg-Mijdrecht N201

De voorzitter: We gaan gewoon door. We gaan gewoon beginnen. We ... Het eerste onderwerp vanavond gaat over de fietstunnel Veenweg-Mijdrecht, de N201. Wij hebben die vijf plekken hier aan de linkerkant, mijn linkerkant, en die wil ik eigenlijk ... Daar wil ik gebruik van maken voor u om in te spreken. Ik wil de heer Storm, mevrouw Vijselaar, de heer Ligthart en mevrouw Timmers uitnodigen om op die plaatsen plaats te nemen. En als iedereen een beetje gesetteld is, dan kunnen we beginnen. Ik ga beginnen met de heer Storm namens VIB, VIB De Ronde Venen. U krijgt vier minuten. Het microfoontje inderdaad, knopje kunt u aanzetten, dan horen we u.

De heer Storm: Dank u wel. Dank u wel. Twee jaar geleden zat ik hier ook, weliswaar in een andere zaal, maar in een soortgelijke setting om te pleiten voor het ... Voor een betere doorstroming van de N201 en dat zou deels gaan over het strekken van deze weg. Toen was ik heel erg blij dat er zo veel mensen, zo veel reacties kwamen over het fietsen, het fietsgebruik. Dat stemde me niet alleen gelukkig, het verraste me ook een beetje, maar het heeft me ook geïnspireerd om ons daarvoor in te zetten als ondernemersvereniging. Ik ben voorzitter van de ondernemersvereniging VIB De Ronde Venen en kom op voor de belangen van de bedrijven in De Ronde Venen, met name in Mijdrecht, en ook voor iedereen die daar werkt. Ik heb drie redenen waarom ik vind dat een fietstunnel noodzaak is onder die N201. Allereerst gaat het over die doorstroming. Dat is waar

we uiteindelijk alles om mee ... Waar alles mee begonnen is, voor de nieuwe N201. Als straks er geen fietstunnel is, maar een oversteek en de fietsers krijgen een groen licht, dan betekent dat de auto's voor een rood licht staan en dat er dus opnieuw opstoppen zullen zijn op die N201, terwijl we hebben geconcludeerd dat de doorstroming erg belangrijk is. Dan hopen we in ieder geval dat die mensen die daar staan te wachten voor het rode licht ook echt wachten en niet doorrijden, want ook dat is dikwijls gebeurd met heel veel bijna-ongelukken en helaas ook hele erge ongelukken die op die plekken zijn geweest. Dus niet alleen voor de doorstroming, ook voor de veiligheid is het enorm belangrijk. Een ander punt is dat we ons heel erg hebben ingezet afgelopen tijd samen met onze gemeente ook om mensen die werken op het bedrijfsterrein op de fiets te krijgen. Uit die vieze auto's, op de fiets, om er niet alleen een groenere situatie van te maken, maar ook een fijnere situatie, want iedereen zal zich gezonder voelen die op de fiets naar het werk gaat. Ook dat kan de prullenbak in wanneer je mensen demotiveert om de fiets te pakken om op het bedrijventerrein te komen straks. Drie redenen, veiligheid, doorstroming en het ... De motivatie om op de fiets naar het werk te gaan, gaan verloren wanneer jullie zouden instemmen met het idee om de fietstunnel te vervangen voor een normale oversteek. Dus ik hoop dat u deze redenen wil meenemen in uw overwegingen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mijn microfoontje gaat iets later aan als ik ... Dan als ik erop druk, maar maakt niet uit. Ik dank u ook voor inbreng, ook denk ik namens alle aanwezigen hier. Dan gaan we naar mevrouw Vijselaar namens de gemeente De Ronde Venen. Mevrouw Vijselaar.

Mevrouw Vijselaar: Dank u wel, voorzitter. Geachte Statenleden, overige aanwezigen en geïnteresseerden. Ik zit hier enigszins met een bezwaard gevoel, want als verantwoordelijk wethouder wil je helemaal niet tegen de voorstellen van GS inspreken. Wij willen samenwerken. Dat doen we ook op een hele goede manier met elkaar. Wij willen dit open en transparant doen. Wij hebben wegen- en woningbouwprojecten op allerlei vlakken voor onze en dus ook uw inwoners die wij voor elkaar willen krijgen samen met de provincie. Zorgen dat we gezamenlijk ons voorzieningsniveau verbeteren en niet tegenover elkaar staan. Toch voel ik mij genoodzaakt om in te spreken, want dit besluit van GS heeft grote en hele negatieve gevolgen voor ons. Terwijl u nu de kans heeft om met een fietstunnel op de Veenweg in Mijdrecht een veilige fietsverbinding voor de inwoners van De Ronde Venen en passanten te realiseren voor de aankomende 80 tot 100 jaar. Want u weet toch ook dat als we hem nu niet aanleggen, dan komt deze fietstunnel er nooit meer. U heeft de sleutel in handen om zorg te dragen dat de inwoners van De Ronde Venen de aankomende 80 jaar veilig de N201 kunnen passeren. Even terug naar het recente verleden. Middels een unaniem aangenomen motie heeft u op 14 december 2022 opdracht gegeven aan GS om onderzoek te doen naar het inpassen van een fietstunnel. Dit onderzoek is inmiddels afgerond, hetgeen heeft geleid tot het voorstel van GS dat nu bij uw voorligt om af te zien van de realisatie van een fietstunnel vanwege een negatieve uitkomst van de uitgevoerde MKBA. De oplossing wordt daarom als niet kosteneffectief beschouwd. Wij maken bezwaar tegen dit voorstel. Vooral omdat dit de belangen van onze inwoners gaat, maar ook omdat wij de negatieve uitkomst van de MKBA niet delen. Om dat te onderbouwen, hebben we een second opinion op die MKBA laten uitvoeren waar een heel ander beeld uit blijkt. De fietstunnel is van groot belang voor de verkeersveiligheid van het fietsverkeer tussen de kern Mijdrecht en bedrijventerrein Mijdrecht, Waverveen en Vinkeveen. Die verkeersveiligheid en fietsveiligheid is voor ons van groot belang, want de afgelopen twee ... Afgelopen jaren hebben we twee dodelijke ongevallen te betreuren gehad. Eén scholier en een jongvolwassene. Dat willen wij eigenlijk nooit meer meemaken. Om die reden is destijds ook een motie ingediend in uw Staten die unaniem is aangenomen. Uw opdracht aan GS tot het onderzoeken naar de inpassing van de fietstunnel is met enthousiasme door ons collega, ons college, onze gemeenteraad en onze inwoners ontvangen. GS stelt in haar voorstel aan dat het belang van de fietstunnel dan ook niet ter discussie. Dus hierover bestaat tussen ons geen verschil van inzicht. De MKBA die zoals gebruikelijk is voor dit soort projecten door de provincie is uitgevoerd, laat echter een

negatieve uitkomst zien. Om die reden stelt GS dan ook voor om de fietstunnel niet te realiseren. Dit viel ... Dit voorstel botst met de overkoepelende doelstellingen van het project, waarin immers leefbaarheid, verkeersveiligheid en bereikbaarheid centraal staan. Wij kunnen het belang van de fietstunnel dan ook niet genoeg benadrukken. Omdat het belang van de fietstunnel ook door GS niet ter discussie wordt gesteld, richten wij ons hier ook op het door GS doorslaggevend motief om u voor te stellen de fietstunnel uit de scope van projecten halen, namelijk de MKBA. Terecht wordt, zeker in tijden waarin middelen schaars zijn, een afweging gemaakt of de maatschappelijke kosten, baat ... Of de maatschappelijke baten opwegen tegen de kosten. De uitkomst van de door GS aan u voorgelegde MKBA verraste ons echter dermate, dat wij hebben besloten een gerenommeerd ingenieursbureau Witteveen+Bos opdracht te geven voor de uitvoering van de second opinion. Deze second opinion heeft u als bijlage ontvangen bij de door ons ingediende schriftelijke inspraak. Hieruit blijkt dat de experts van Witteveen+Bos tot andere conclusies komen. De uitkomsten van de MKBA zijn eerder in de oploeg... Oplegnotitie die is meegestuurd met de stukken van de vergadering uitgebreid aan u schriftelijk toegelicht. De second opinion met name gericht op de uitgangspunten die bepalend zijn voor MKBA, het gaat dan om het aftrekken van de baselinekosten, dat wil zeggen de kosten van de variant waarin geen fietstunnel wordt gerealiseerd, het blijkt dat deze baselinekosten in de aan u door GS voorgelegde MKBA niet zijn afgetrokken.

De voorzitter: Komt u bijna tot een afronding?

Mevrouw Vijselaar: Ja. Het beheer een onderhoudspercentage dat is toegepast, is erg hoog. De lengte van de tunnel, de investeringskosten waarin een investering voor 30 jaar afgeschreven wordt, terwijl we normaal gesproken met dit soort projecten tussen de 80 en de 100 jaar liggen. De investeringskosten zijn heel hoog geraamd. Aantal fietsritten per dag in de MKBA is veel te laag geraamd, die door GS is aangedragen. En het aantal verkeersslachtoffers, en dat is een moeilijke natuurlijk, is niet alleen rekenkundig van belang, maar we streven als alle overheden ernaar om met elkaar naar nul slacht... Verkeersslachtoffers toe te werken. Conclusie, ik kan mij voorstellen dat alle informatie die u deze avond, maar ook al eerder al tot u leidt ... Krijgt, leidt tot een hoop vragen. Deze vragen beantwoord ik graag. Daarbij wil ik tot slot opmerken dat wanneer deze ... Dezelfde uitgangspunten worden gehanteerd in de MKBA die is opgesteld door de provincie er in de second opinion van de MKBA sprake is van een positieve in het hoge scenario voor de locatie van de fietstunnel bij de Veenweg. Dit maakt de fietstunnel tot een verantwoorde investering. Dit betekent dat ook zonder de uitgangspunten ter discussie te stellen, er sprake is van een positief maatschappelijk effect. En roep ik u namens de inwoners ondernemers en de maatschappelijke organisaties in De Ronde Venen op om de toekomst van de fietstunnel onderdeel te laten blijven van de scope van het programma Toekomst N201. Dank u wel.

De voorzitter: Niet helemaal binnen de tijd. Dan wil ik naar ... Ik wil u bedanken voor uw inbreng. De heer Ligthart, namens het Veenlandencollege. Mijnheer Ligthart.

De heer Ligthart: Ik kan misschien wel iets compacter praten, dus dan maakt het ook niet uit dat we een groeiend betoog gehad hebben. Ik ben Henk Ligthart. Ik ben de rector van het Veenlandencollege. Dat is een scholengemeenschap met twee vestigingen. We hebben één vestiging van 1000 leerlingen, die zit in Mijdrecht zelf, en we hebben een nevenvestiging in Vinkeveen. Daar zitten er 300. Die 1300 leerlingen, die gaan eigenlijk vrijwel allemaal met de fiets. Overigens moet ik daar ook nog bij zeggen dat ik ook nog 150 collega's heb lopen. Die gaan niet allemaal met de fiets, want die komen soms wat verder. Ik kan daar ook nog van zeggen, degenen die met de fiets gaan, die zijn, laat ik het zeggen, iets geconcentreerder en ook wel iets minder roekeloos als ze erop zitten. Maar die 1300 leerlingen die fietsen, daar hebben we er een heel aantal van die

die N201 kruisen. Op het moment dat zij naar school gaan, op het moment dat ze met elkaar fietsen, dan is het eigenlijk ook wel een hele voor de hand liggende gedachte voor iedereen die vroeger zelf ook naar school heeft gefietst, dat het niet altijd zo geconcentreerd gaat, dat men oplet. Ik wil niet pleiten en daarvoor zeggen van, jongens, omdat het op die manier gaat, dan moet het dan maar soms niet goed aflopen. Er is al aangegeven dat het een keer niet goed afgelopen is. De impact die dat heeft is gigantisch. Het geldt trouwens al niet alleen voor De Ronde Venen, voor Mijdrecht, Vinkeveen, maar ook voor de naburige Uithoorn. Want ook daar zijn een scholengemeenschap en een kaderberoepsonderwijs, waarvan ook nog leerlingen vanuit onze gemeente naar heen fietsen. Ik wil eigenlijk heel kort zijn. Ik hecht er als rector heel veel waarde aan dat mijn leerlingen heelhuids op school komen. We hebben dat één keer meegemaakt en die impact is gigantisch en ik vind het ook heel moeilijk om dan over maatschappelijke kostenbelang en andere dingen te praten. Ik ga voor de jonge mensen die veilig op mijn school moeten komen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Ligthart. Dank voor uw verhaal. Dan gaan we tot slot bij dit onderdeel naar mevrouw Timmers namens de Fietzersbond. Mevrouw Timmers.

Mevrouw Timmers: Dank u wel. Dames en heren, geachte Statenleden, aanwezigen. De Fietzersbond heeft de ontwikkeling van de plannen rond de N201 op de voet gevolgd uiteraard. In eerste instantie waren daar vier fietstunnels in opgenomen. Daarna hoorden we, het is te duur, en vervolgens zijn ze alle vier geschrapt. We waren dan ook heel blij met de motie, unaniem aangenomen, binnen de Staten om tenminste één fietstunnel te behouden. Nu ligt daar een haalbaarheidsonderzoek waaruit naar voren komt dat ook deze ene laatste fietstunnel toch uit het plan wordt gehaald. U zult begrijpen, wij zijn het met dat voorstel volstrekt oneens. Het argument voor opnieuw een bezuiniging op fietsstructuur ... Fietsinfrastructuur zou zijn dat te weinig fietsers gebruik zouden maken van die tunnel. We zijn het daarmee oneens. Ik citeer uit het onderzoek dat voorligt en waardoor u dit voorstel krijgt. Ik citeer, er zijn door de provincie tellingen gedaan naar het aantal fietsers. Echter, dit is gedaan in de maand maart 2023. Dat betekent dat er relatief gezien weinig fietsers zijn geteld door de periode van het jaar. In de zomer zullen meer mensen fietsen op alle routes. Tevens, en dat is ook het citaat, er is een informatieavond geweest, tevens geven deelnemers aan dat er sprake is van een onderschatting, omdat in de zomermaanden veel recreatief fietsverkeer plaatsvindt. De Fietzersbond wil u graag verwijzen naar een ander onderzoek, ook op uw initiatief genomen, gedaan. In 2018 namelijk gaf u opdracht voor een onderzoek naar het fietspotentieel rond de N201. Dat is het rapport Tridee. Dat liet zien dat het fietspotentieel op en rond de N201 juist groot is. Ook hier een citaat, uit herkomst- en bestemmingenonderzoek blijkt dat de gebruikers van de N201 in merendeel en herkomst en of bestemming hebben nabij de weg. De vraag die hier volgens de Fietzersbond in feite centraal staat, is, hoe bevorderen we het gebruik van de fiets boven dat van de auto? Het aantal korte autoritten in onze gemeente, ik ben inmiddels verhuisd, voor degenen die dat niet weten, naar Mijdrecht vanuit Loenen aan de Vecht, het aantal korte autoritten in onze gemeente is bovenmatig hoog. Samen met de gemeente streven wij juist als Fietzersbond naar een afname van die korte autoritten. Nogmaals, het aanwezige fietspotentieel willen we optimaal benutten met de fietstunnel. Er staan een heel aantal veranderingen ons te wachten, zoals het nieuwe bedrijventerrein De Bocht ter hoogte van de geplande tunnel, vele nieuwbouwlocaties staan op de rit, zoals Oosterland, met honderden nieuwe woningen. Inwoners van de gemeente De Ronde Venen weten hoe mooi de groene omgeving is en gaan heel graag fietsen en ook wandelen in De Groene Venen. Er komt een nieuw gemeentehuis vlak bij de N201. Veel werknemers, ook ambtenaren, het werd hier al genoemd, wonen op korte afstand van hun werkplek. Onze burgemeester, die woont in de Abcoude, en hij komt op de fiets. Regenbroek onder zijn snelbinders. Een fantastisch rolmodel voor onze inwoners. Dus ook deze laatste fietstunnel uit het plan halen op basis van tellingen uit de maand maart, dat kan niet de bedoeling zijn. Wij roepen u dan ook op om de aanbevelingen uit het rapport Tridee serieus te nemen. En laat alstublieft deze

laatste fietstunnel wel in het plan. Veilig en comfortabel de overkant van de weg bereiken, maakt dat inwoners gaan fietsen. Bij de besteding, en ik rond af, van een beperkt budget, komt preventie vaak als laatste argument aan bod. We dringen er bij u op aan om preventie voorop te zetten. Stimuleer lichaamsbeweging en maak op voorhand fietsen aantrekkelijk. Tenslotte, ik heb een aantal van onze leuke tijdschriften meegenomen van de Fietsersbond. Er staan heel veel interessante artikelen in, die ook uw persoonlijk fietsgeluk zullen verhogen. Dus ik heb er een aantal meegenomen. Mocht u er belangstelling in hebben, kan ik die vanavond uitreiken.

De voorzitter: Dank u wel. Dank u wel voor je inspraak. Het was net buiten tijd, maar netjes gedaan. Ik wil jullie alle vier bedanken voor het inspreken op dit onderwerp en nodig jullie weer uit om plaats te nemen op de publieke tribune en vooral toch te blijven zitten voor nog het informele gedeelte straks.

3. Mobiliteit autovrije wijken

De voorzitter: Dan gaan we naar het volgende onderwerp. Dat is één inspreker. Dat is ... Gaat om de mobiliteit autovrije wijken. Ik wil de heer Van Dée uitnodigen om een van die vijf plekken in te nemen. Ook u kunt het microfoontje gebruiken. U krijgt vier minuten. Mijnheer Van Dée.

De heer Van Dée: Dank u wel. Goedenavond allemaal. Ik wil graag inspreken over de mobiliteit in wijken waar hele lage parkeernormen zijn of waar überhaupt autobezit zeer sterk wordt ontmoedigd of eigenlijk onmogelijk gemaakt wordt. Ik ben pas hier in de provincie komen wonen. Ik woon hier in Utrecht, maar ik zie het ook hetzelfde tafereel, zie ik ook in Amersfoort ko... Wo... Gebeuren. Vanwege de woningnood hebben heel veel mensen niet de keuze meer, die moeten een huurcontract ondertekenen waarbij staat dat er eigenlijk geen auto's meer welkom zijn in de wijk. Dat levert heel veel uitdagingen op. Ik zie ook wel heel veel voordelen. Ik ga even beginnen positief bij de voordelen. Inderdaad het fietsen, dat wordt gestimuleerd. Er is veel openbaar vervoer. Er moet gebouwd worden, er moet natuurlijk binnenstedelijk gebouwd worden. Daarvoor is meer ruimte. Dus wat dat betreft ... De voorzieningen zijn dichtbij, wat grote voordelen oplevert, ook met betrekking tot wandelen. Maar ik zie best wel veel uitdagingen op dit moment optreden, en met name over het stuk openbaar vervoer. Ik woon zelf in Utrecht, maar af en toe moet ik ook weleens de stad uit. Ik heb gemerkt dat hier in de provincie, ik heb een tijd ... Ik woon in een andere provincie en daar merkte ik dat het openbaar vervoer veel beter geregeld was. Hier als het avond wordt of als het weekend wordt, zijn veel dorpen moeilijk of niet meer te bereiken. Dat heeft hele grote sociale en economische gevolgen. Bovendien, in de wijk waar ik woon, ondernemers die uit de hele provincie komen en bij ons bijvoorbeeld werkzaamheden doen of winkels aanleveren, bevoorraden, die hebben heel veel moeite om bij ons in ieder geval te komen en diensten ... Hun dienstverlening te doen. Dus ik maak me gewoon ... Ik heb zoiets van, er moet gekeken worden hoe de provincie samen met de gemeente ... Want wat er gebeurt ook, is dat, bewoners houden een auto en het parkeerprobleem schuift op en het gaat uiteindelijk er zelfs voor zorgen, in Utrecht zeker, dat in andere gemeenten er parkeeroverlast gaat ontstaan. Een voorbeeld wat ik nu kan ook schetsen, bijvoorbeeld Noord-Holland is bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam bijvoorbeeld heel erg ermee bezig. Dan gaat het op een gegeven moment opschuiven naar de gemeente Amstelveen. In Utrecht verwacht ik hetzelfde dat dat gaat gebeuren in de gemeente Maarssen. Dat Utrechters uit Utrecht stad hun auto gaan parkeren in Maarssen. Bewoners pakken desnoods de fiets naar hun auto toe. Maar ik denk dat het geen oplossing is. Bovendien, ik verwacht gewoon dat ... Het openbaar vervoer moet beter. Er is een personeelstekort. Het is lastig om buschauffeurs en andere ov-personeel te vinden. Maar ik zie wel bijvoorbeeld een oplossing in het ... In belbussen. Er is ook nog een ander alternatief waar de gemeente mee komt, wat op zich een heel valide alternatief is en dat klinkt heel erg leuk, is het deelvervoer. Het deelvervoer

MyWheels, Greenwheels, deelfietsen. Maar het zijn commerciële aanbieders en dat biedt heel veel onzekerheid. Dat kan ervoor zorgen als zo'n auto bijvoorbeeld een bepaald openba... Een bepaald middel niet wordt gebruikt, dat die weg wordt gehaald. Ook in andere gemeenten. Wat je eigenlijk wil, is dat mensen bijvoorbeeld in Utrecht met het openbaar vervoer bijvoorbeeld naar een andere stad gaan of naar een ander dorp en dat ze voor de laatste kilometers nog deelvervoer pakken. Helaas is dat op dit moment in een deel van de provincie onmogelijk. Daar wil ik het bij laten.

De voorzitter: Heel netjes binnen de tijd. Ik dank u voor uw inbreng en nodig u ook weer uit om plaats te nemen op de publieke tribune. Dank u wel.

4. Windmolens op land

De voorzitter: Dan gaan we naar het volgende onderwerp. Dat gaat ... Is ook meteen het onderwerp met de meeste sprekers vanavond, negen stuks maar liefst. Ik begin even met de eerste vijf die ik op mijn lijstje heb, omdat ik niet meer dan vijf stoelen daar heb. Dat gaat om de heer Harmsen, de heer Goekoop, de heer Mocking, de heer Neervoort en de heer Tiemersma. Welkom. We beginnen met de heer Harmsen namens actiecomité Houd Soesterberg Uit De Wind. Mijnheer Harmsen. Wie is mijnheer Harmsen?

De heer Harmsen: Dank u wel, voorzitter. Geachte aanwezigen. Even mijn spiekbriefje erbij pakken.

De voorzitter: Ik haal het niet van uw tijd af.

De heer Harmsen: Het gaat even niet goed. Ik spreek namens actiecomité Houd Soesterberg Uit De Wind. In Soesterberg en omgeving is men zeer ongerust over de plannen om op de vlasakkers en de Leusderheide windturbines te plaatsen. Want het staat vast dat enkele duizenden omwonenden hinder zullen ondervinden als de plannen doorgaan. In het rapport van Bosch & Van Rijn wordt een getal van 4000 genoemd. Hoe bizar is het eigenlijk dat nagenoeg alle windturbines voor de gehele RES-regio Amersfoort op een steenworp afstand van Soesterberg geplaatst moeten worden? De lasten worden hiermee volstrekt onevenredig verdeeld. Het bestaat niet dat de vlasakkers en de Leusderheide de enige geschikte locaties zijn binnen het totale oppervlak van de zeven gemeenten die samen de RES-regio Amersfoort vormen. Waarom moeten er eigenlijk zoveel windturbines komen? Het ziet er niet naar uit dat ons elektriciteitsnetwerk in staat is om de op te wekken windenergie te verwerken. De huidige netcongestie is nog lang niet opgelost. Bovendien voorzien de huidige plannen voor de RES-regio Amersfoort in meer op te wekken energie dan door de provincie wordt gevraagd. Het kan dus ook met minder windturbines. Het is terecht dat omwonenden zich zorgen maken. Windturbines die twee keer zo hoog zijn als de Domtoren en bijna even hoog als de Eiffeltoren, zijn namelijk schadelijk voor onze gezondheid en die van onze kinderen en kleinkinderen. Ze schaden ook de natuur, tasten ons woongenot aan en leiden tot een niet te verwaarlozen vermindering van de waarde van onze huizen. Op grond van het voorzorgsbeginsel moet de overheid waken voor mogelijke bedreigingen voor het milieu en of onze gezondheid. Die bedreiging hoeft niet wetenschappelijk vast te staan. Het bestaan van een potentiële bedreiging is al voldoende om van de overheid te eisen dat voorzorgsmaatregelen worden getroffen. Dat kan zover gaan, dat de overheid bepaalde plannen moet tegenhouden, ook als het gaat om plannen voor windturbines. Want windturbines, en met name het lage fre... Laagfrequente geluid daarvan, zijn schadelijk voor onze gezondheid. Voorstanders van windturbines roepen dan onmiddellijk dat niet wetenschappelijk is aangetoond dat windturbines gezondheidsklachten veroorzaken. Maar daarmee zien zij over het hoofd dat op grond van het voorzorgsbeginsel er eerst aangetoond moet worden dat er geen schade zal ontstaan alvorens de plannen mogen worden goedgekeurd en uitgevoerd. Ook zien zij over het hoofd dat windturbines steeds groter worden, terwijl bij de bestaande onderzoeken windturbines betrokken waren die veel kleiner zijn dan

de reuzen die men tegenwoordig pleegt neer te zetten. Maar zeggen de voorstanders, er gelden straks toch nieuwe landelijke normen voor afstand en geluid, daarmee is de gezondheid van omwonenden toch voldoende gewaarborgd? Ons antwoord daarop is nee. De nieuwe landelijke normen gaan net als de oude normen uit van een gemiddelde jaar. Experts, waaronder de WHO, zeggen dat ... Daarover dat zo'n gemiddelde norm ten ene male ongeschikt is voor windturbines en onvoldoende bescherming biedt. Als het een poosje windstil is geweest en er daardoor geen geluid is geproduceerd, mag er op andere dagen extra geluid gemaakt worden. Bovendien is zo'n gemiddelde norm niet goed te handhaven. Kortom, ook met de nieuwe landelijke normen is onze gezondheid onvoldoende beschermd. Ook het argument dat windturbines noodzakelijk zijn, gezien het enorm grote belang van de energietransitie, gaat niet op. Het kan namelijk niet zo zijn dat de nadelen, hinder en de schade zo onevenredig bij maar een kleine groep inwoners wordt gelegd. Hierop zullen de voorstanders dan zeggen dat omwonenden via lokaal eigendom financieel kunnen meeprofiteren van de te verwachten gigawinsten.

De voorzitter: Komt u tot een afronding bijna?

De heer Harmsen: Ik kom tot een afronding. Lokaal eigendom is echter een slechte zaak. Ik geef daar drie redenen over ... Voor en dan dus dat mijn laatste opmerking. Ten eerste, omdat het immoreel is om gezondheidsschade af te kopen. Ten tweede, omdat lokaal eigendom voor tweespalt zorgt binnen lokale gemeenschappen. En ten derde, omdat de financiële lusten zeer rooskleurig worden voorgespiegeld en waarschijnlijk veel slechter zullen uitpakken dan gedacht, en wellicht negatief. Kortom, windturbines op de vlasakkers en de Leusderheide is een slecht idee. Ik dank u wel.

De voorzitter: En ik dank u, de microfoon ging even niet aan, en ook namens de commissie uiteraard. Dan gaan we naar de heer Goekoop namens Soester Energiecoöperatie slash Wind4U.

De heer Goekoop: Dank u wel, voorzitter. Geachte aanwezigen. Mijn naam is Albert Goekoop. Ik ben sinds drie jaar inwoner van Soest en daar enthousiast geraakt voor het begrip energiecoöperatie, nadat ik iets las in de krant over een project waarbij we met een warmtepomp water uit de vijver gebruiken om de kinderboerderij te verwarmen, met als doel uiteindelijk een complete wijk met dat water te gaan verwarmen. Daardoor ben ik uiteindelijk bestuurslid geworden, wat ik sinds driekwart jaar ben, met als doel om eigenlijk inwoners van onze gemeente te kunnen helpen met de transitie. Wat is, voor de mensen die dat niet weten, een energiecoöperatie? Zoals de heer Harmsen al even aangaf, dat is bedoeld voor lokaal eigendom, maar het ... De gedachte, de hoofdgedachte is eigenlijk dat je samenwerkt met leden, bewoners en vrijwilligers om samen een duurzame en betaalbare toekomst te realiseren in het werkgebied waarvoor de coöperatie is opgericht, en in ons geval is dat de ge... Hele gemeente Soest. Het mooie van een coöperatie is dat elk lid evenveel stemrecht heeft, ongeacht de financiële participatie. Dus je kunt al lid worden vanaf een tientje per jaar en daarmee evenveel te vertellen hebben als iemand die misschien een participatie van een ton gekocht heeft. Samen met Wind4U zijn wij een koper van coöpera... Of een coalitie aangegaan om eigenlijk het 100 procent eigendom te kunnen verkrijgen van het project OER-A28. Dit omdat wij vinden dat wanneer de provincie besluit dat dit project doorgang moet vinden, zoals de heer Harmsen ook aangaf, dat dat in lokaal eigendom moet zijn, omdat een commerciële partij andere belangen heeft dan een partij zonder winstoogmerk zoals wij. De voordelen van een coöperatie is dat wij bijvoorbeeld kunnen kiezen om, op het moment dat er slagschaduw plaatsvindt, de turbine stil te zetten. Of we kunnen omwonenden laten kiezen de turbine stil te zetten op het moment dat zij overlast ervaren. Dat kan bijvoorbeeld zijn op moment dat er laagfrequent geluid is. Daar kunnen we samen over praten. Een andere optie is dat we kiezen voor gondels die minder geluid produceren en wellicht duurder zijn dan andere, waardoor we misschien winnen winst maken of misschien

wel geen winst maken, maar dan hebben daar mensen minder overlast van. Met dit doel willen we ook graag in contact komen met andere bewoners, zowel voor als tegen, om samen op te kunnen trekken in dit project. Ook helaas na de beslissing van de provincie, als het doorgaat, is ervoor ... Ook voor de tegenstanders nog een leven waarbij de windmolens er misschien dus wel komen. We vinden wel een redelijke hobbel op de weg in dit traject, het project OER-A28. Heeft een iets andere rol aangenomen dan ze normaal deden. Dat komt neer op dat ze wat meer zijn zi... Gaan zitten op de stoel van de projectuitvoerder in plaats van de opdrachtgever. Wij denken wel dat dat met de beste bedoelingen gebeurt, namelijk het ons makkelijker maken om het project te realiseren. Bijkomende gevolg is echter dat er voor ons weinig overblijft om met omwonenden keuzes te maken over de invulling van het project. Dus we zouden er graag op aan willen dringen dat er toch misschien een andere keuze wordt gemaakt op dat gebied. Dan heb ik als laatste nog een korte persoonlijke noot. Ik moet toegeven dat ik tot drie jaar geleden ook een tegenstander was van windmolens. Toen woonde ik nog in Utrecht. Daar bestaat het plan om op Lage Weide, waar ik ongeveer naast woonde, windturbines te plaatsen. Daar was ik op tegen. Het lot wilde dat mijn vader, die in Drenthe woont, op 1300 meter van zijn boerderij vrij in het zicht een windturbinepark kreeg, wat ik inmiddels afgelopen drie jaar enige malen heb kunnen ervaren. Ik moet zeggen dat daardoor mijn zorg daarvoor, ook al is dat maar een persoonlijke noot, wel minder is geworden. Ik heb achteraf ook gelezen dat daar ook keuzes zijn gemaakt om andere turbines te gebruiken die bijvoorbeeld minder geluid produceren. Dus ik denk wel toch, ook al gelooft u dat misschien nu niet, dat er mogelijkheden zijn, mocht het doorgaan, dat we dat kunnen realiseren. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, ook namens de commissie. Dan gaan we naar de heer Neervoort namens Energietransitie Garsten. Mijnheer Neervoort.

De heer Neervoort: Dank u wel, voorzitter. Geachte leden van de Provinciale Staten. Ik heb hier enige weken geleden ook ingesproken. Toen overviel het me wel dat na het inspreken ik het gevoel had, omdat iedereen in een rush de zaal verliet, dat men het gehoord heeft, maar dat het niet geland is. Daar is dit onderwerp te belangrijk voor. Dus vandaar deze herhaling, maar ook met een andere insteek. Naast mij zit de heer Tiemersma van de Vereniging NLVOW, nauw betrokken bij alles wat er om windturbineplannen speelt, om daar samen met Windalarm onderzoek te doen. Daar is een degelijk rapport uitgekomen, opgesteld door Bureau CE Delft, met onderliggende stukken van TNO. Dat rapport, een lijvig rapport, meer dan 40 bladzijden, waarvan ik me kan voorstellen dat dat voor een hele hoop van u misschien te veel van het goede is, omdat er ook heel veel data en technische informatie staat, daar hebben wij een beknopte samenvatting van gemaakt, een leesbaar stuk van twee kantjes. Daarnaast, en dat is aan de heer Tiemersma straks, hopen wij dat er niet weer een rush ontstaat als de vorige keer en dat er in de nazit alle tijd en ruimte is om te communiceren en iets meer te zeggen over de inhoud van die studie. Dan begin ik nu met mijn inspraak. In verband met de aanstaande besluitvorming over de extra zoekgebieden die door GS zijn voorgesteld, achten wij het van ... Achten wij het als werkgroep Energietransitie Garsten en Stop windturbines Aetsveld, want ook namens die groep praat ik hier, uit Nigtevecht van groot belang dat u allen bij de afwegingen die gemaakt zullen worden voorafgaand bij de ... Bij deze besluitvorming, dat u breed bent geïnformeerd over voor en tegens, nut en noodzaak en het standpunt van het college van B&W van Stichtse Vecht, onze gemeente, over deze voorgestelde zoekgebieden. Eerder op 21 juni heb ik in de commissievergadering M&M eveneens op dit onderwerp ingesproken, zoals ik net vermeldde. Echter, de beperkte spreektijd die restte om met u de dialoog aan te gaan, omdat de volgende commissievergadering prioriteit had, heeft een onbevredigd gevoel bij ons achtergelaten. Met name het door mij aangehaalde rapport van Bureau CE Delft, waarin de noodzaak van meer wind op land wordt weerlegd, kreeg daardoor niet de aandacht die het verdient. De opdrachtgevers voor dit rapport zijn de Nederlandse Vereniging voor Omwonenden Windturbines, NLVOW, en stichting Windalarm. Dit uitgebreide onderzoek blijkt echter bij veel bestuurders en politici niet bekend te zijn of te

worden genegeerd. Wij zijn van mening dat een democratie alleen correct kan functioneren indien bij besluitvorming alle feiten en meningen gedeeld en meegewogen worden. Onzes inziens schort het hier ernstig aan. Wij realiseren ons heel wel dat een rapport bestaande uit circa 40 pagina's met veel specifieke onderzoeksgegevens niet door iedereen uitnodigend is om eraan te beginnen. Vandaar onze beknopte samenvatting. Deze samenvatting vindt u als bijlage bij deze inspreektekst. Die staat dus bij de agendastukken. De heer Tiemersma van NLVOW, nauw betrokken, zal dus straks daar verder op willen ingaan. Bij u afwegingen over de aanwijzing van deze extra zoekgebieden kan en mag men niet voorbijgaan aan het standpunt van ons college van B&W. Dit standpunt dat breed gedeeld wordt door de raad, spreekt zich uit tegen de plaatsing van windturbines binnen de gemeentegrenzen. Een kopie van de brief aan de verantwoordelijk gedeputeerde wordt ... Is ook bijgevoegd en is vindbaar bij de agendastukken. Het overrulen van dit standpunt past niet binnen de gemaakte RES-afspraken en al geenszins binnen de bestaande bestuurlijke verhoudingen. Wij rekenen erop dat aansluitend aan het inspreken voldoende tijd beschikbaar is om met u verder te gaan op de uitkomsten van het rapport van Bureau CE Delft. Dank voor uw aandacht.

De voorzitter: En ik dank u. Ik zeg wel net de hele tijd, ik dank u namens de commissie, maar dat is natuurlijk helemaal niet meer zo. Ik dank u namens de Staten. Want het is natuurlijk Praten met de Staten. We gaan naar de volgende een spreker, de heer Mocking, specifiek over zoekgebied 78. Mijnheer Mocking.

De heer Mocking: Geachte aanwezigen. Ik ben Jasper Mocking en heb samen met mijn ouders een camping in Wijk bij Duurstede. De camping ligt precies tussen de wijken Sloot en het Amsterdamrijnkanaal, waar zoekgebied 78 nu als kansrijke locatie wordt gezien. Sinds vier jaar ben ik mede-eigenaar en de komende jaren wil ik het bedrijf met mijn ouders gaan runnen. Deze droom kan ik met de aangekondigde plannen wel op mijn buik schrijven, maar daarover later meer. Laten we eerst de gezondheidsrisico's op een rijtje zetten. Slapeloosheid, concentratieproblemen, gevoelens van angst en depressie, hoofdpijnlachten. Dit allemaal door het continu aanwezige zoemende geluid en de zeer verrijkende slagschaduw van de windturbines. Wist u dat blootstelling aan een voortdurend en dus constant herhalend geluid zelfs zorgt voor een vergrote kans op hart- en vaatziekten? Daarnaast interessant om te weten, welke adviezen komen van de experts? Allereerst citeer ik Diederik Gommers, arts van het Erasmus Medisch Centrum, bij Goedemorgen Nederland. Hij gaf aan, kies vanwege de gezondheidsrisico's in ieder geval minimaal vier keer de tiphoogte van een mega windturbine tot de bewoonde wereld. Artsencollectief Wind Wiki adviseert afstand normen van tien keer de masthoogte tot woonkernen, omdat grotere windturbines een meer laagfrequent geluid veroorzaken. Ook was er een groot artikel in het AD van een klein half jaar geleden. Een op de drie mensen uit het Groningse dorp Meeden loopt sinds de komst van mega windturbines door gezondheidsklachten bij de huisarts. Ik ben aan de hand van het artikel contact gaan leggen met de huisartsen uit Meeden. Naast dat we het in dat gesprek hadden over de verschillende gezondheidsklachten, vertelde de arts mij dat in zijn dorp de windturbines op 800 meter of verder staan van woonhuizen van omwonenden. Vooral van dat laatste ben ik erg geschrokken. Maar bij zoeklocatie 78 in Wijk bij Duurstede zouden er mega windturbines van ruim 240 meter op slechts 400 meter afstand van omwonenden moeten komen. Ook onze camping staat op slechts 400 meter afstand van de mogelijke windturbines. Jullie hebben als provincie ons afgelopen april laten weten dat het bevoegd gezag kan bepalen welke afstand tot recreatieterreinen of welk geluidsniveau ter plaatse van recreatieterreinen aanvaardbaar is. Dit laatste is discutabel, zeker na wat ik eerder vertelde over alle risico's op de gezondheid. Want zoals gezegd, de huidige overlast van mega windturbines wordt helemaal niet als aanvaardbaar ervaren door omwonenden. In het kader van een acceptabel geluidsniveau verwijs ik ook graag naar een recent verschenen Audiologisch advies geluidsonderzoek en normering dat met u is gedeeld. De provincie gaf als reactie op onze eerdere inspraak dat er vervolgonderzoek moet worden gedaan naar het effect van windturbines op recreatie. Ik vraag me dan af, had dit onderzoek dan niet van tevoren moeten plaatsvinden,

als je de 27 meest kansrijke locaties aanwijst? Ik heb zelf wat voorwerk gedaan. Er zijn enkele internationale onderzoeken beschikbaar, maar die onderzoeken komen uit landen waar de afstandsnormen vele malen hoger zijn. Er is geen onderzoek gedaan naar de effecten op recreatie, als de afstand van een camping tot een mega windturbine 1000 meter of minder is, laat staan als de afstand slechts 400 meter is. Ik kan deze zorgen niet delen met een mede-recreatieondernemer die met hetzelfde probleem te maken heeft, want nergens in Nederland is er een camping op zo'n korte afstand van een mega windturbine van 200 meter of hoger. Eigenlijk word ik dus gewoon straks een proefkonijn van de overheid. In mijn beleving zou dat niet zo mogen zijn. Daarnaast bij het bepalen van de geschikte afstand van een windturbine tot een kwetsbaar object. wordt het kwetsbare object nu gezien als een stenen woonhuis. Maar als je in een nylon tentje overnacht, dan zou deze afstand toch vele malen groter moeten zijn? Beste Statenleden, ik vraag jullie bij deze om nog eens heel goed na te denken en u daarbij af te vragen wat u belangrijker vindt. De komst van mega windturbines of de gezondheid en leefomgeving van uw eigen burgers. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Er wordt geapplaudiseerd. Dat mag voor deze ene keer. Normaal wordt dat niet toegestaan, maar ik laat het voor nu toe. Dan gaan we naar de heer Tiemersma namens de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines.

De heer Tiemersma: Een hele mondvol. We hebben een aantal leden in Utrecht en daar is opgevallen dat het in Utrecht wel erg ambitieus toegaat. Een heilig ambitie of niet, maar je moet het dan wel goed doen en niet met verwarring van doel en middelen. Daar gaat dit over. Daar zitten dat juridisch bestuurlijke dingen aan vast. Want de goede methode om iets Om je ambitie te bereiken, is het Klimaatakkoord 2019, is daar duidelijk over geweest. Doe het van onderaf door gemeenten in regioverband te vragen waar zij vrijwillig mogelijkheden zien voor de duurzame opwek van elektriciteit op land. Dat mocht ongeacht of dat nou zon of wind op land is. Dat is het verzoek geworden om vrijwillig visie te ontwikkelen in de Regionale Energie Strategie, RES. Er is niet voor niets een einde gesteld aan die RESsen en aan de negatieve effecten ervan. Want voor 2030 is een doel gesteld van een bepaalde energieopbrengst van 35 terawattuur per jaar duurzame energie op land. Het doel is inmiddels behaald, volgens PBL eind vorig jaar al met zeer grote waarschijnlijkheid. Als u daar de linkjes van wilt zien, die zitten in de agendastukken. Er is vanaf dat moment, als er voldaan is aan de 35 terawattuur per jaar, dan is er afgesproken in het klimaatakkoord om te stoppen met de verdere uitrol van wind op land en zon op veld en zelfs te stoppen met het eventueel ophogen van die doelstelling. Maar dan moet er wel voldoende ruimte voor extra wind op zee worden gevonden. Dat laatste is ook al gebeurd door minister Jetten, waarbij er reeds voor 70 gigawatt op zee planologisch is mogelijk gemaakt. Dat is goed voor driemaal het huidige elektriciteitsverbruik van Nederland. Daarmee zijn ook alle doelen voor 2050 al afgetekend, zelfs ook zonder toevoeging van wind op land. dat is dat rapport waar mijnheer Neervoort op wees. Dat kan via vele scenario's, ook al houdt het in dat je in het NPI, dat zijn Rijksbeleidstukken voor hoe het moet na 2050, die scenario's die hebben ze maar één van genomen, want ze houden voor het gemaakt nu even één lijn aan waarin windparken op land wel een beetje toenemen. Minister Jetten heeft zich ook uitgesproken in de Kamerbrief dat het doel van 35 terawattuur per jaar uit het klimaatakkoord per 2030 niet behoeft te worden opgehoogd. Daar komt dan een bijzonderheid, want er is in de RES overbiedingen gedaan tot 55 terawattuur. Dus er was gevraagd om 35, maar de ideeën en de visies die reikten tot 55. Daarmee zegt het NP RES, dat is een instituut die ... Dat is een soort helploket voor gemeenten, die zeggen, dat is allemaal ... Dat zijn democratische besluiten geweest, die RES-indiening. En dan ... En ze gaan er gewoon mee verder. Dus na 35 gaan ze door naar die 55, is hun idee. Maar het nationaal programma NP RES is niet meer dan een servicepunt van gemeenten om te helpen bij de voortgang. Het PBL ziet echter dat de gezamenlijke dialoog van RES in een aantal regio's inmiddels onder druk komt te staan door netcongestie of door veranderde visie op de leefbaarheid. Een aantal gemeenten houdt vast aan een bieding zonder extra

windpark of in een regie of gemeente. Maar ze zien nu dat de provincie zich ermee bemoeit. Ik heb nog maar vandaag gelezen dat u een motie heeft aangenomen en die heet Wie goed doet, goed ontmoet. Dat is wel een hele mooie term daarvoor, om te zorgen dat daar waar gemeenten een eigen RES hebben, dat die niet ook nog eens extra door de provincie Utrecht benaderd zouden worden voor meer. Want de provincie is wel partner in het klimaatakkoord en daarmee in de RES, maar ze heeft geen enkele taakstelling meer. Sinds het bereiken van die 35 terawattuur per jaar uit het klimaatakkoord. En dat tellen we dan vergunde en gesubsidieerde energieparken die dan in 2030 zullen kunnen gaan draaien. Het betekent onder meer dat een provincie in 2024 geen enkel hoger maatschappelijk belang heeft om een willekeurige gemeente te overrulen met een provinciaal projectbesluit voor een windpark. Als een provincie meent dat er meer duurzame energie of zelfs speciaal meer windenergie nodig zou zijn, dat kan niet gesteld worden op rijksbeleid en ook niet op gemeentelijk beleid terzijde te zetten. Dit zou ook heel ... Helemaal ingaan tegen de gedachten van het klimaatakkoord, om van onderaf dit juist meer draagvlak op te bouwen en de energietransitie vorm te geven. Nog even over de Omgevingswet. Daar gaat het subsidiariteitsbeginsel. Dat is decentraal, tenzij. Dat gemeente in principe de primaire verantwoordelijkheid dragen. Gemeenten mogen hun bevoegdheid als bevoegd gezag overdragen aan de provincie en dat moet zelfs als het een beetje groot windpark betreft. Maar omgekeerd vereist de Omgevingswet dat provincies bij een provinciale interventie hun acties motiveren, waarmee de nadruk ligt op een zorgvuldige afweging van die subsidiariteit en proportionaliteit.

De voorzitter: Komt u bijna tot een afronding?

De heer Tiemersma: Ik zie mijn einde al komen.

De voorzitter: Heel goed.

De heer Tiemersma: Het is duidelijk dat een RES-bieding terzijde leggen daar niet toe behoort. Een provincie kan ook al vanuit de Provinciewet geen nationale belangen behartigen indien strijdigheid ontstaan met de manier waarop het Rijk deze behartigt. Beste provincies, wees blij dat de doelen voor 2030 en voor 2050 heel binnen bereik zijn gekomen. Dat kan in veel scenario's en dus zelfs zonder toevoeging van windturbines op land. Een tanker is misschien moeilijk in een bocht te krijgen, maar vaar niet blind door en speelt zeker niet rechtstatelijk vals tegen gemeenteraden en rijksbeleid in. Meer wind op land is niet nodig en kannibaliseert zelfs de meer efficiënte royale wind op zee. Dank u.

De voorzitter: Goed. Ik dank u. Dan gaan we naar het volgende blokje, dus ik wil u allen ook nogmaals bedanken en uitnodigen om weer plaats te nemen op de publieke tribune. Dan gaan we naar de laatste vier bij dit onderwerp. Dat zijn de heer Van der Sluis, mevrouw Mocking ... Ja, mevrouw Mocking. Ik had daarnet een mijnheer Mocking, maar nu een mevrouw Mocking. De heer Thonon en mevrouw Oosterkamp. Welkom. We gaan beginnen met de heer Van der Sluis namens Stichting Belangen Wijkersloot en omgeving. Mijnheer Van der Sluis. Het is een beetje vreemd allemaal, bij mij ook.

De heer Van der Sluis: Kijk. We hebben geluid. Dank u wel, voorzitter. Geachte Provinciale Statenleden en aanwezigen. Mijn naam is Jeroen van der Sluis, voorzitter van de Stichting Belangen Wijkersloot en omgeving. De stichting vertegenwoordigt ruim 400 omwonenden in het buitengebied van Wijk bij Duurstede. Wijk bij Duurstede voldoet ruimschoots aan de gemaakte RES-bod afspraken met de provincie en lopen zelfs voorop met 60 hectare zonnenvelden, een mestvergister en vijf boerenwindmolens. De provincie erkent dit en biedt zelfs de concrete mogelijkheid om achter in de rij aan te sluiten als het gaat om wind op land, onder andere via de motie Wie goed doet, die goed ontmoet. In de Statenvergadering voor op 27 februari jongstleden wees ik u op veertien onjuistheden vanuit het onderzoek en het selectieproces voor de kansrijke gebieden voor

wind op land. De aangedragen veertien punten en hiaten in het proces zijn tot op de dag van vandaag niet deugdelijk beantwoord. Er wordt verwezen bij de beantwoording naar algemeenheden en naar nader te verrichten onderzoek in het vervolgtraject. Daarmee kan het geen basis vormen voor het aanwijzen van Wijk bij Duurstede als kansrijk gebied, laat staan voor het nemen van een projectbesluit. Een greep daaruit. Onvolledige provinciale PlanMER. Zie verbeterpunten die ook de commissie MER hiervoor heeft aangedragen. Daarnaast zijn er geen grondposities. Landeigenaren, onze naaste burens, zijn tegen windturbines op hun mond. Conform de nieuwe afstandsnormen van tweemaal tiphoogte is er geen ruimte in het beoogde gebied. Ingeschakelde contraexpertise heeft inmiddels aangetoond dat er met behulp van geijkte GIS-kaarten de afstandsradiaal van tweemaal tiphoogte er geen ruimte is voor plaatsing van vijf windturbines. Bovendien staat er een windturbine ingetekend in een inmiddels vergund zonnepark aan Wijkersloot. De provincie gebruikt dus incorrecte informatie om Wijk bij Duurstede als geschikt gebied aan te wijzen. Een zeer kwalijke zaak die wij bij de rechter gaan ... Die bij de rechter geen stand gaat houden. De Stichting Belangen Wijkersloot stelt dat de gemeente Wijk bij Duurstede en de provincie Utrecht ruim geïnformeerd en gewezen zijn op alle hiaten en onvolkomenheden in de proces rond de kansrijke gebieden, zie de veertien punten. De grote risico's, waarvan we allemaal in de krant lezen dat de praktijk de theorie keihard inhaalt, als het gaat om gezondheid van omwonenden. Hier ook aangehaald. Mocht de provincie Utrecht desondanks toch instemmen met een projectbesluit en daarmee de windturbines in Wijk bij Duurstede wil forceren, zullen wij directe gang naar de rechter maken, gevolgd door de Raad van State en, als het moet, naar het Europese Hof. Daarna stelt de Stichting Belangen Wijkersloot dat de provincie op dat moment handelt met voorbedachten rade en daarmee volledig aanspreekbaar en aansprakelijk gesteld zal worden voor alle voorkomende materiële en immateriële schade, aan alsmede hiermee gemoeide kosten bij u verhaald zullen worden. Dit komt samen in een pro forma-schadeclaim. Deze claim is opgebouwd uit de volgende onderdelen. Allereerst planschade door waardedaling van onroerend goed. Bedrijfsschade van ondernemingen die niet meer doorgang kunnen vinden. Voorbeeld is de camping die net genoemd van de spreker. Gezondheidsschade, ook hier uitgebreid aan een bod gekomen, inclusief alle gevolgschade. Dus niet eenmalig, maar jaar op jaar. De stichting komt op voor de inwoners van Wijk bij Duurstede en is gestart met de voorbereiding op een collectieve planschadeclaim binnen een straal van tweeënhalve kilometer van het beoogde windpark. De pro forma-schadeclaim is in de basis uiterst behoudend opgesteld op basis van de geprognoseerde huizenwaardedaling, maar komt op basis van de huidige meldingen neer op ruim 17 miljoen euro. De overige drie onderdelen van de claim zullen later worden toegevoegd na zorgvuldig onderzoek. De pro forma-schadeclaim dien ik in namens de omwonenden aan de gedeputeerde in de persoon van de verantwoordelijke portefeuille, de heer Van Essen, opdat u als Statenleden nog eens heel goed nadenkt en met mij de gedeputeerde overtuigt Wijk bij Duurstede te schrappen als kansrijk gebied voor wind op land. Aangezien ik de heer Van Essen volgens mij daar zien zitten, zou ik graag deze schadeclaim symbolisch willen overhandigen. Ik zou het zeer sportief vinden als hij daar ...

De voorzitter: Dat ... Daar hebben we nu geen gelijkheid voor, maar straks in het gedeelte Ontmoeten kunt u dat uiteraard doen.

De heer Van der Sluis: Hartelijk dank daarvoor.

De voorzitter: Dank u wel, netjes binnen de tijd ook wel. Dan gaan we naar de volgende spreker. Dat is mevrouw Mocking. Ik heb ook in mijn lijstje staan, namens Sylvia van Manen. Dat klopt. Windwiki. Mevrouw Mocking, aan u het woord.

Mevrouw Mocking: Dank u wel. Beste Statenleden, allereerst, dit is een verkorte versie van het betoog. Voor verdere technische details van dit verhaal verwijs ik graag naar het volledige betoog dat eerder met u is gedeeld. Ik ben Sylvia van Manen, voormalig huisarts in Engelen. Ik heb als huisarts persoonlijk ervaren hoe omwonenden veel overlast ondervonden van vijf windturbines. Omdat ik vanavond niet zelf naar Utrecht kon komen, heb ik Marijke Mocking bereid gevonden om mijn ervaringen aan uw voor te lezen, omdat ik het belangrijk vind dat u deze kennis kent en omdat ik hoop dat u deze kennis ter harte neemt in uw besluitvorming. Ik heb in 2018 een artikel in Medisch Contact kunnen plaatsen met een pleidooi voor het hanteren van het voorzorgsbeginsel, omdat er toen al voldoende aanwijzingen waren voor gezondheidsschade door slaapverstoring en hinder vanwege windturbinegeluid. Door dit artikel heb ik veel mails ontvangen van omwonenden die overal bot vingen met hun ervaringen. Inmiddels ben ik voorzitter van windwiki.nl, een groep van medici die de wetenschappelijke kennis over de gezondheidsaspecten van geluidshinder door windturbines breder beschikbaar willen maken. Geluidshinder is namelijk een belangrijke risicofactor voor verschillende ziekten, zowel lichamelijk als geestelijk. Om het geluid te meten, gebruikt het Ministerie van Economische Zaken Lden als maatstaf voor windturbinegeluid. Het gemiddelde van dag, avond en nacht gedurende een jaar. Het is tot stand gekomen onder grote invloed van de windindustrie, maar tegen advies van het RIVM en het eigen ministerie van VROM in. Waarom dat negatief advies van het RIVM en VROM? De Lden is niet te controleren, fraudegevoelig en beschermt omwonenden te weinig. Vooral de piekbelastingen geven hinder, maar deze worden weggemiddeld tegen stille momenten. Het is een regel alsof je in een woonwijk gemiddeld 30 kilometer per uur mag rijden, in plaats van maximaal 30 kilometer per uur, je er af en toe met 90 kilometer per uur doorheen scheurt en vervolgens zegt dat je aan de gemiddelde snelheid houdt door de 12 keer daarna maar 25 kilometer per uur te rijden. Volkomen veilig en volgens de regels. Waarbij bovendien de buurt maar moet vertrouwen op jouw eigen rapportages over de door jouw gereden snelheid. De Lden doet geen recht aan de piekbelasting die ook 's nachts optreedt door de altijd aanwezige harde wind in hoge luchtlagen. Juist die pieken geven de overlast. 67 dB betekent een 100 maal hogere geluidsdruk dan 47 dB. Schiphol heeft om die reden een verbod op nachtvluchten. Voor omwonenden van windturbines is er alleen wel sprake van 24/7 geluidsoverlast. Omwonenden van windparken worden hierin niet beschermd en hebben met ernstige verstoring van de slaap te maken. In Nederland mag tot op 350 meter van bewoning worden gebouwd, in alle andere Europese landen wordt een afstand van meer dan 900 tot 1150 meter gehanteerd, of is men gestopt met plaatsing van turbines. Alsof Nederlanders een andere fysiologische reactie hebben op overlast dan de rest van de Europeanen. Waarom Nederland toch doorgaat met het plaatsen van windturbines, het meest dicht bij de waarheid lijkt de verklaring van voormalig minister Van der Wal. Wanneer er keuzes gemaakt moeten worden in Nederland, gaat de economie voor. Momenteel loopt hierover een zaak bij de Raad van State, omdat plaatsing gebeurt in strijd met het Unierecht. De uitspraak laat al driekwart jaar op zich wachten. In Frankrijk heeft de hoge rechten bepaald dat de plaatsingen van windturbines illegaal plaatsvindt vanwege gebrekkige MERs. Daar geldt een bouwstop. De wal gaat het schip keren. De gevolgen voor omwonenden bij windpark Spui, waar de windturbines op 600 meter staan van woonhuizen, is binnen een jaar na plaatsing de helft van deze mensen verhuisd. De dagelijkse praktijk voor omwonenden is op een matras in de garage slapen of op de keukenvloer, op een stretcher in het bedrijfsbusje twee kilometer verderop slapen, drie maanden herstellen op een andere locatie met psychologische hulp en het advies, vooral niet meer met de klachtenlijn te bellen, maar veelal eieren voor je geld kiezen en verhuizen. Dat wil je niet voor jezelf en niet voor de inwoners van je provincie. Wij zijn van mening dat ook Nederlanders voldoende bescherming moeten krijgen in hun grondrecht op een goede slaap en veilige woonomgeving. Daartoe zou een afstand moeten worden gehanteerd van minimaal tienmaal de masthoogte tot woonkernen en minimaal vier keer de tiphoogte tot woningen. Sylvia van Manen, voorzitter Windwiki. Dank u wel.

De voorzitter: En dank u wel. Bijna helemaal binnen de tijd, supernetjes gedaan. Ik twijfelde even in het begin of u nou mevrouw Van Manen bent of mevrouw Mocking, maar het is nu voor mij duidelijk. Dit was haar verhaal. Dan gaan we naar de heer Thonon namens Energie van Utrecht. Mijnheer Thonon.

De heer Thonon: Dank u wel. Beste Staten- en commissieleden. Ik kom vanavond twee punten inbrengen. Het eerste punt is rond acceptatie van windenergie en het tweede punt over het OER-project langs de A28. Eerst die acceptatie. Want het lijkt altijd rond ... Alsof het rond windenergie bal is. Zien we ook vanavond. Een grote groep tegenstanders, de actie oproepen. En aan de andere kant een groep voorstanders verenigd in de energiecoöperaties. Maar, voorzitter, er is ook nog een derde groep, zo blijkt uit onderzoek van CBS uit 2021. Daar blijkt niet alleen dat er 70 procent van de Nederlanders meer windenergie wil en zelfs 80 procent meer zonne-energie, maar als een windpark dichterbij komt, komt er ook een derde groep om de hoek kijken. Dat is namelijk een groep die we bijna nooit horen en dat is de stille meerderheid. De tegenstanders zijn vanavond aanwezig, de voorstanders zijn ook aanwezig. Maar de grootste groep die zegt, het hangt van de woorden af, die horen we vanavond niet. Gelukkig zat die stille meerderheid wel in het burgerpanel. Daarom roep ik u op, kijk nog eens goed naar de aanbeveling van dat burgerpanel, neem die mee als u besluiten neemt en werk zo aan het groot van acceptatie ook bij de stille meerderheid. Daarmee, voorzitter, kom ik bij mijn tweede punt. Want twee voorwaarden van die stille meerderheid en het burgerpanel rond het windpark zijn dat de omgeving meeprofiteert en dat ze invloed hebben op het ontwerp. Om dat goed te organiseren heeft u in juni beleidskader Lokaal eigendom en participatie aangenomen. Daar zijn we nog steeds heel blij mee. In voorgesteld beleidskader gaat de initiatiefnemer en gesprek met de omgeving en stelt dan samen met hen omgevingsovereenkomst vast. Daar staat bijvoorbeeld ook hoe de omgeving meeprofiteert. Ook kan de initiatiefnemer dan signalen van de omgeving meenemen en verwerken op ontwerp, zoals mijn collega uit Soesterberg ook zei, Soest. Maar bij het OER project langs de A28 lijkt het allemaal niet te gebeuren. Het lijkt er namelijk op dat het Rijk alle onderzoeken en gesprekken om met de omgeving zelf gaat doen en het beleidskader daarmee volledig negeert. Dat ontnemt niet alleen de energiecoöperatie de mogelijkheid een band op te bouwen met de omgeving, maar ook de signalen mee te nemen in dat ontwerp, of zelf invloed te hebben op dat ontwerp. Bovendien vrezen we dat het Rijk toch weer voor de hoogste grondopbrengst gaat, waardoor er niets overblijft voor de omgeving en alles naar Den Haag gaat. Gelukkig is er nog niks besloten en weten de ambtenaren, maar ook de gedeputeerden ook van onze zorgen inmiddels. Ook kijken de nieuwe Rijksambtenaren hoe ze onze zorgen kunnen verwerken en daarmee kunnen omgaan. Dat is heel fijn. Maar dat geeft nog steeds geen zekerheid. Daarom willen we u toch alvast deelgenoot maken van onze zorgen rond de OER-A28. Want u kent het spreekwoord, een gewaarschuwd Statenlid telt voor twee. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Thonon. Dan gaan we naar de laatste inspreker op dit punt, mevrouw Oosterkamp, namens Werkgroep Windmolenzorg Rhenen. Zij gaat als goed is ook een afbeelding laten zien op het scherm. Ze zijn daarachter nog bezig. Die komt wel. Aan u het woord.

Mevrouw Oosterkamp: Inderdaad, mijn naam is Elsje oosterkamp en ik woon in Rhenen. Onze werkgroep telt 40 leden. Dat zijn de actieve leden, maar ik weet dat er een hele grote groep stille mensen achter zit, want in ons gebied wordt niet zo heel erg geprotesteerd. Dat is Rhenen, een beetje een uithoek van deze provincie. De groep is ontstaan na het webinar van de planMER windenergie in januari. We hebben grote zorgen over het zoekgebied Rhenen uit het voorzorgs... Voorkeursalternatief van uw plan MER. De meest kansrijke opstelling in dit zoekgebied betreft een opstelling van drie windturbines. Ik heb ze ingetekend. Dat torentje daarnaast, dat is de Cuneratoren. Die is 80 meter hoog, dus hij staat naast die grote van honderdwin... Van twee met een tip hoogte van 240. Dit gebied is door de gemeentelijke voorkeur in uw voorkeursalternatief terechtgekomen. Toch ben ik niet aan het verkeerde adres. Het gebied is net als andere zoekgebieden ontstaan door cirkels te

trekken van 300 meter rond geluidsgevoelige objecten, als ze buiten de bebouwde kom liggen. Dat heeft uw adviseur Bosch en Van Rijn gedaan met uw goedkeuring. Tegelijkertijd heeft u in de presentatie in het webinar aangegeven dat de referentieturbine voor de planMER een Nordex turbine is met een tip hoogte van 241 meter. Dus drie keer hoger dan de Cuneratoren. Dat betekent dat er ... U allemaal windturbines geoorloofd vindt op nauwelijks meer dan eenmaal de tip hoogte van de woningen. Dat is, dat is ook al gezegd, extreem dichtbij en komt nergens in Europa voor. Toch staan die windturbines in de opstelling in zoekgebied Rhenen op maar 300 meter afstand van de geluidsgevoelige objecten. PlanMER suggereert een milieueffectrapportage te zijn, maar de geluidseffecten van een volledige opstelling in het zoekgebied zijn niet onderzocht. Er is namelijk een geluidsprofiel gebruikt van een veel kleinere windturbine. Dat geldt ook voor de slagschaduweffecten. Die zijn ook niet geëvolueerd in de opstelling van die drie windmolens, niet in de juiste positie en ook niet met de juiste turbines. Over laagfrequent geluid van windturbines van deze omvang en met een vermogen van 6 megawatt lees ik niks in het planMER. Ik vind ook niks op de site. Ik vind er wel plaatjes met geluidseffecten, gebaseerd op RVO-materiaal van 2016. Dat vind ik misleidend. Bovendien hanteert u wonderlijke geluidsnormen, niet de ontwerpnormen van de decibelgrens zijn uitgangspunt, maar geluidshinder wordt minder als er minder mensen in het gebied wonen. In ons zoekgebied gaat het maar om negentien geluidsgevoelige objecten, maar in praktijk bestaat één object in ons zoekgebied vaak uit meer eenheden, dus meer gezinnen. Niet in de laatste plaats is een van die objecten een grote zorginstelling die het vooruitzicht heeft van een windturbine letterlijk in de achtertuin, die staat ook op 300 meter. De provincie erkent dat er voor dit gebied zorgpunten zijn of aandachtspunten. Een van de punten is dat de ligging van het zoekgebied Rhenen landschappelijk niet logisch is. Gelukkig zijn we het daarover eens. Zoekgebied Rhenen ligt namelijk aan weerszijden van het water van de Grift in de overgang tussen de hoogte van de Grebbeberg en de laagte van de Gelderse Vallei. Dus dat kleine bultje erachter, dat is dus de Grebbeberg, op dit plaatje. Ecologisch zegt het planMER dat er geen effect is op niet-broedvogels. Dat is heel mooi. Maar het is de helft van het verhaal. Het binnenveld is nu nog een belangrijk weidevogelgebied voor broedvogels als grutto en tureluur. In het zoekgebied komt ook de Wulp voor. Wij zijn echt heel erg bang dat deze windturbines een slechte zaak zijn voor onze weidevogelpopulatie. Ik kan nog meer punten noemen, maar ik moet afsluiten. Het punt is dat de gemeente Rhenen zegt dat er een globale verkenning is gedaan, zodat windturbines mogelijk zijn. Wij weten niet waar de gemeente naar verwijst. Dat hebben ze nog niet gezegd, dat willen ze nog niet zeggen. Ik denk dat dit uw planMER is. Maar mensen van de Staten, u had burgers kunnen beschermen door tenminste in uw plan ... Of door in uw planMER tenminste uit te gaan van de conceptnormen voor geluid en slagschaduw en een minimale afstand van twee keer de tiphoogte en u had ook gemeenten kunnen oproepen om tenminste rekening te houden met die na... Normen en ik hoor dat die normen eigenlijk nog te zwak zijn, maar ik vraag u dat te doen.

De voorzitter: Het bankje doet het nu wel weer. Dank u wel, mevrouw Oosterkamp. Het is een beetje vertraagd, maar maakt niet uit, want de Statenleden hoeven toch niks te zeggen. Ik dank u allen voor uw inspraak en nodig ik u uit om op de publieke tribune plaats te nemen.

5. De situatie rondom de wolf

De voorzitter: We gaan naar een volgend onderwerp. Dat is de situatie rondom de wolf, veel in het nieuws geweest de afgelopen tijd. Daar hebben wij drie sprekers voor. Die wil ik alle drie vragen naar voren te komen. Dat zijn mevrouw Oskam, heer Van de Wind en mevrouw Struik. Ik zie twee mensen naar voren komen. We wachten nog even. Welkom. We gaan beginnen met mevrouw Oskam, namens vijf agrarische bedrijven die wonen en werken op landgoed Den Treek-Henschoten.

Mevrouw Oskam: Goedenavond. Dank u wel, voorzitter. Geachte aanwezigen, geachte leden van de Provinciale Staten, ik had me niet voor kunnen stellen hier ooit te zitten om in te spreken rondom de wolf. Als agrariër had ik me allerlei onderwerpen voor kunnen stellen, maar niet de wolf. Mijn naam is Lianne Oskam. Vandaag spreek ik in namens de vijf agrarische gezinnen die wonen en werken op landgoed Den Treek-Henschoten, een prachtig landgoed waar ook onze burgeromgeving volop van geniet. Daar proberen wij ons steentje aan bij te dragen. Als agrariërs doen we allen aan agrarisch natuurbeheer, onze koeien en jongvee lopen in het seizoen buiten, we leveren allemaal aan duurzame melkstromen en werken nauw samen met de eigenaren van het landgoed, door bijvoorbeeld met een drone de kalveren op te sporen voordat wij gaan maaien. Toen was daar opeens de wolf en aanvallen op de schaapskuddes die onze weides in de winter afgrazen, met als dieptepunt Tweede Paasdag. Deze dag zijn de negen doodgebeten schapen gevonden op onze landerijen, verspreid over anderhalve kilometer en liepen de schapen van de getroffen kuddes tot diep in het bos. Dat roept de vraag of er wel ruimte en plek is voor een dier als de wolf op Den Treek en de Utrechtse Heuvelrug. Op de site van Bij12 vind ik de volgende informatie. Een wolf eet drie tot vier kilo vlees per dag. Roedelwolven gaat in zijn leefgebied bij voorkeur op zoek naar makkelijk te bemachtigen en ongevaarlijke prooien. Wolven eten met name grotere wilde hoefdieren, waarbij ree het belangrijkste aandeel van het dieet vormt. De natuurlijke prooien zijn dus vooral de ree en hun jongen. Daar zit zo'n vijf tot vijftien kilo vlees aan per ree. Een beetje roedel heeft dus al snel meerdere reeën per dag nodig, terwijl er maar een paar honderd reeën leven op Den Treek-Henschoten. Je hoeft niet heel goed te kunnen rekenen om te begrijpen dat natuurlijk wolvengedrag en een gemiddelde roedel van vier tot tien dieren dan heel lastig wordt. De kans is groot dat deze wolven binnen twee jaar de meeste reeën hebben opgegeten. En dan? Verder trekken of laten we ze toch maar op honden, schapen en vee jagen? Of moeten de wolven dan uiteindelijk maar de woonwijken in op zoek naar voedselresten, met alle gevolgen van dien? Maar wat dan wel? Maak per natuurgebied beheersplannen voor wolven en hun prooidieren en geef helder aan hoe en waar in Nederland de wolf wel op een natuurlijke wijze zou kunnen leven. Ja, stel dan ook vast waar dat dan eigenlijk niet kan en handhaaf dat. Want de reeëntellingen moeten nog plaatsvinden, maar we zien dat het aantal reeën, en zeker reekalveren, terugloopt. Daarnaast vertonen de reeën ook ander gedrag. Ze komen dicht bij onze bedrijven om een veilige plek te zoeken. We worden binnen de provincie voorgelicht door een aantal wolvenexperts. Daar zou ik er twee aan toe willen voegen. Valerius Geist was een Duits-Canadese bioloog, hij heeft jarenlang de wilde hoefdieren in Canada bestudeerd, waarbij hij vaak wolven waarnam die als ongevaarlijk beschouwde. Tot een paar levensbedreigende ervaringen hem dwongen de wolf eens wat beter te bestuderen en het gedrag in zeven stappen te beschrijven. Stap één, herten en andere prooidieren komen steeds vaker in dorpen. Stap twee, wolven volgen hun prooi en naderen menselijke woningen. Stap drie, wolven laat zich ook overdag zien. Ze observeren de mensen. Stap vier, de aanwezigheid van wolven is niet meer te negeren. Ze vallen ook overdag honden en kleine boerderijdieren aan. Stap vijf, aanvallen op grote boerderijdieren nemen toe. Stap zes, wolven onderzoeken mensen als potentieel nieuwe prooien en lijken tam te zijn in de directe nabijheid van mensen. Ze duwen wandelaars met hun neus, trekken aan kleding of knijpen in de arm. Ze worden weggejaagd door te schreeuwen en te zwaaien, maar ze rennen niet ver. En als laatste, het hoogtepunt van de escalatie wordt bereikt op zeven, wanneer wolven hun angst voor mensen en aanvallen hebben verloren. Hiermee kom ik op het laatste punt en onze grootste zorg, de veiligheid van onze kinderen. Mijn buurman durft niet meer met zijn baby het bos in, mijn jongste zoon van 13 durft niet meer alleen naar de voetbal te fietsen in het donker en fietst overdag met een alarm in zijn hand. Het advies van de heer Graves in zijn boek *Wolven in Rusland* stuurt niet aan op het uitroeien van de wolf, maar op het onder controle houden. Om samen te leven met een wolf, is nodig het dier ver van mensen weg te houden en te beheren. Dit vereist afgelegen geïsoleerde gebieden met ruim voldoende wind ... Wild. Gaan wij in Nederland opnieuw het wiel uitvinden? Of nemen wij de informatie van ervaringsdeskundigen, zoals de heren Geist en Graves ter harte? Ik zou de leden van de Provinciale Staten dan ook met klem willen vragen om beheersplannen te

maken per natuurgebied, te gaan beheren op landgoed Den Treek en de Utrechtse Heuvelrug en de probleemwolven zo snel mogelijk aan te pakken, zodat de veiligheid van mens en dier weer gegarandeerd kan worden op Den Treek en de Utrechtse Heuvelrug. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zocht naar een punt. Dank voor uw inbreng. Dan gaan we naar de heer Van de Wind namens Agraactie. Zeg ik het goed?

De heer Van de Wind: Ja, dat zegt u goed. Ik ben melkveehouder, samen met mijn broer Jan. Ik woon in Woudenberg. Ons bedrijf ligt tegen Den Treek aan en de wolf was natuurlijk eerst ... op Den Treek bekend en uiteindelijk is die ... Komt hij ook over ons bedrijf heen. We zitten aan de ene kant tegen Den Treek en aan de andere kant zitten wij klem tussen allerlei campings en inmiddels heeft hij al huisgehouden op de camping bij onze burens. De campingeigenaar ben ik vanavond meegereden hiernaartoe. Daar heeft hij op 20 meter afstand van kampeerders heeft hij van de week vrijdag een wolf, die heeft er schapen verscheurd en schapen meegenomen. Het enige wat ik kon doen eigenlijk, is gelijk mezelf opgeven om in te spreken. Ik denk, dat loopt helemaal uit de hand. Van de week heeft hij ook dertien schapen iets verderop uit elkaar getrokken. Het neemt hand over hand door. Dat zie je ook, dat die wolf dat gebied Den Treek te klein is, hij gaat steeds verder. Maar goed, ik ga hem ... Ik heb een ... Het een en ander even op papier gezet. Een stukje reflectie van afgelopen tijd en ook de vermoedens die ook volgens deskundigen de ronde gaan. Voorzitter, dank voor de mogelijkheid dat we hier vanavond kunnen spreken. Het moge duidelijk zijn dat de aanwezigheid van de wolf in ons gebied ons hele grote zorgen baart. Met name de lakse houding van het provinciebestuur geeft ons te denken. Daar waar de rentmeester van landgoed Den Treek dit voorjaar al verschillende keren richting provincie en gemeente Leusden zijn zorgen heeft geuit en het verzoek heeft gedaan om in actie te komen, werd er gewoon de andere kant opgekeken. Onze zogenaamde zelfbenoemde wolvendeskundigen hadden ons immers verzekerd dat de wolf voor de mens geen enkel risico zou vormen. Inmiddels weten we beter. Tot twee keer toe is er een wolvenaantal geweest met een kind. En honden zijn hun leven ook niet zeker meer. Dan wordt er ineens gesproken over een probleemwolf die dan een uitzondering zou kunnen vormen. Communicatiedeskundigen worden ingezet. Het probleem moet vooral gebagatelliseerd worden en kleingehouden. De wolven-minnende natuurclubs en de pers doet daar dapper in mee. Van de laatste groep lezen we inmiddels andere berichten. In plaats van te spreken over een aanval van een wolf op een kind, maakt de provincie ervan, een incident met een wolf waar een kind kort is gebeten. Die 49 schapen die in Lunteren onlangs zijn ... Slachtoffer waren toch ook van de wolf, die zijn dan allemaal kort gebeten? Maar zijn wel dood. Maar kort gebeten lijkt wat minder ernstig. Het kind had wat schrammen, maar dat kon ook door iets anders zijn gebeurd. De werkelijkheid weten we inmiddels. Kind was wel degelijk gewond en de wolf werd inmiddels Bram genoemd. Dat maakt ook het ook wat aaijaarder. Een schrammetje van Brammetje, noemen ze het. Andere wolvenduider had het over een puberende wolf die wat problemen zorgde. De provincie laat zich leiden door een zeer eenzijdig clubje wolvenjubelaars. De werkelijkheid komt niet in beeld. Dan wordt er rigouzeus een besluit genomen. Den Treek wordt deels afgesloten en er volgt een advies om met kinderen weg te blijven uit de Heuvelrug. Dan nog een keer een verlenging van het sluiten van Den Treek, omdat de welpen nog niet oud genoeg waren. Dat wist u toch ook al toen het eerste besluit genomen werd? Wanneer er een wolvenaantal is bij een kind met verwondingen tot gevolg, mogen we als inwoners van de politiek verwachten dat er krachtig wordt opgetreden en de wolf wordt afgeschoten. Wanneer dat niet gebeurt, hebben we niet alleen te maken met een probleemwolf, maar helaas ook met probleempolitici. U komt met het advies het gebied niet meer in ... Met kinderen te bezoeken, maar rept met geen woord over de kinderen die in het gebied wonen. Na kritiek is er een advies om groepsgewijs als kinderen naar school gaan te fietsen of onder begeleiding. Tot op de dag van vandaag nog geen woord over de kinderen die op de Heuvelrug wonen en altijd gewond zijn daar rond of hun ... Rond hun woning of boerderij te spelen. Moeten die opgehokt

worden? Blijkbaar doen de mensen en kinderen die het bewuste gebied bewonen en voor de provincie niet toe. Moeten we al die boerderijen en woningen van wolvenrasters gaan voorzien? Straks zitten wij achter het wolvenraster en de wolf die loopt los. Wat u met uw beleid bewerkstelligt, is dat mensen een hekel gaan krijgen aan de natuur. Daar waar de natuur voor ons allen, inclusief onze kinderen, een veilige plek zou moeten zijn om te recreëren, moeten we het nu gaan mijden. In onze provincie kunnen eenvoudig geen wolvenroedels huizen zonder veelvuldig contact met de mens. Dus wordt Utrecht een soort fokgebied voor probleemwolven. Wekelijks sneuvelden tientallen schapen naar een marteldood. Ik heb het net gezegd, van de week ook weer. Ik had de stille hoop dat de diervriendelijke partijen hier wat van zouden vinden, maar ze zijn oor dovend stil en wijzen allemaal maar met de beschuldigende vinger naar de boer. Wolven pakken niet alleen schapen, maar ook paarden en runderen. Het is eenvoudig weg ... Eenvoudigweg onmogelijk om alle weilanden van wolfwerende rasters te voorzien. Dat is onbetaalbaar, tast het landschap aan en ontnemt heel veel andere diersoorten het leefgebied.

De voorzitter: Komt u tot een afronding?

De heer Van de Wind: Ja, de laatste bladzijde. Er zijn wat vermoedens. Er zijn wat vermoedens van jachtopzieners en boswachters die we natuurlijk door de tijd gesproken hebben door deze situatie. Deze wolven zijn uitgezet, gefokt in Oost Europa. Er is namelijk een verschil in DNA. De uitgezette wolf is 100 procent wolf, maar de wolf die als eerste hier was jaren geleden, is 90 procent wolf en 10 procent hond. Deze hon... Deze wolven zijn mensschuw. Dat verklaart ook dat de vermoedelijk uitgezette wolf zo tam is en zich goed te doe... Goed weet te doen aan schapen, honden en kinderen. In 2012 heeft Wageningen een studie uitgewezen dat er een minimale kans is dat de wolf zich hier zal vestigen, omdat het leefgebied gewoon te veel mensen bevat en ze aan uitgestrekte bosgebieden voorkeur hebben. Dus het is eigenlijk heel onlogisch dat ze hier rondspringen. Twee jaar later meldt men op het GroenLinks-congres, een bijeenkomst, dat de wolf uitgezet moet worden op de Veluwe. Een jaar later publiceert Dick Klees, onze wolvendeskundige, met nog een paar het boek De wolf terug, eng of enerverend? Het boek houdt een warm pleidooi voor een wolf in Nederland, zodat de wolf zich op het wild kan richten. Hoe anders is het hier nu gelopen allemaal? Hebben we hier wel met een zuivere wolf te maken, of toch iets anders?

De voorzitter: Het is wel ruim over de vier minuten.

De heer Van de Wind: Dit is het belangrijkste. Bij het UPLG-overleg met boeren trekt de provincie vaak een grote broek aan als het gaat over die waardigheid, waar ik zelf ook bij betrokken ben. Hoe ongeloofwaardig kun je zijn wat zich nu voltrekt in onze provincie, als het gaat over die waardigheid? Met elk UPLG-overleg wordt er gemeld dat men graag onze oude landschapselementen wil bewaren. Hoe ongeloofwaardig is dat als van de week onze Treeker Wissel-schaapskudde stopt omdat het niet meer te doen is en de heide niet meer begraasd wordt en gaat verruigen? Gaan we dan de boeren de schuld geven dat er weer teveel stikstof neerdaalt? Geachte provincie, gaan stoppen ... Ik ga stoppen en vraag u haast te maken met dit zigzagbeleid en veilig en dierwaardigheid in acht te nemen voor iedereen en onderzoek wat ervan waar is dat er twee soorten wolven rond stropen en verwacht dat u een rechte rug aanneemt als het gaat om zogenaamd advies van onze biologen. Want laat één ding duidelijk zijn, zij willen een feestnatuur, maar Remkes zei altijd, niet alles kan in het kleine landje. Bedankt.

De voorzitter: Dank u wel. Iets over de tijd. Maar we gaan verder met mevrouw Struik en ik heb begrepen, mevrouw Struik heeft, dat zien jullie allemaal, heeft ook iemand meegenomen die ook aanwezig was bij een aanval van de wolf, heb ik begrepen. Mevrouw Struik, aan u het woord. Vier minuten.

Mevrouw Struik: Ik ben José Struik en ben van schaapskudde Treeker Wissel. Die heb ik vanaf 2014 tot 2024 gehad, 300 schapen gemiddeld. Twee weken geleden heb ik besloten om de schapen te ruimen, omdat het niet meer verantwoord is om met de dieren op de hei te lopen. Ik heb een aanval meegemaakt. Die was zo verschrikkelijk. De wolf kwam terug en dat laat ik dan verder aan Irma over. Maar het gevolg is, ik heb nu geen inkomen meer, maar mijn collega's die gaan nog verder en hoe moeten die verder? En hoe gaat het inderdaad met het behoud van de heide? Waar gaat het naartoe? Toen ik in 2008 begon voor een bedrijf uit Limburg, die de knowhow had over schaapskuddes, hadden we binnen vier jaar vier schaapskuddes op de Heuvelrug lopen en iedereen vond het geweldig en mooi. De laatste tijd heb ik alleen maar moeten horen van, is het ... Ben je niet bang voor de wolf? Is er geen brood dan? Dus de aardigheid was er ook goed af, maar ik wilde wel doorzetten. Maar de aanval die heeft me zo ziek gemaakt dat ik ermee gestopt ben, ook voor mijn medewerkers en vrijwilligers en zeker voor de schapen. Ik sluit mij aan bij het verhaal van Lian en Teun. Ik was dan voornamelijk ... Het grootste gebied was Den Treek en verder nog allemaal natuurorganisaties op de Heuvelrug. De spullen had ik allemaal op orde. Dan heb je het over wolvennetten. En toch kwam de wolf eroverheen, terwijl je verwacht dat ze eronderdoor zou komen, maar goed. Dan is 1.20 ook niet hoog genoeg. Waar ga je dan naartoe? Dus volgens BIJ12 was dat allemaal in orde. Ik denk dat de situatie heel urgent is en dat het één minuut voor twaalf is en voor mij is dat punt gepasseerd. Nu laat ik nog even Irma wat vertellen over de impact van een wolvenaantal. Zij was erbij, ik bleef bij de schapen. Teun en Irma hebben ... Daar kwam de wolf terug. Die wilde terug naar de kudde. Die hebben hem geprobeerd te verjagen. Nu is Irma aan het woord.

Mevrouw ...: Ik weet niet of het nog mag, ik had een paar foto's. Ik weet niet of dat kan. Ik weet niet of dat ka. Ik heb een paar foto's op een stickje, ik weet niet of dat nog ...

De voorzitter: Ik probeerde mijn microfoon aan te zetten. Het is gelukt. Ik ken de aard van de foto's niet. Als het echt gaat om hele expliciete foto's van, we weten waar het over gaat, dan heb ik dat liever niet hier zo op de screen.

Mevrouw ...: Dan laat ik het inderdaad hierbij. Doe ik het gewoon met een ...

De voorzitter: Wat is uw naam? Nog één keer.

Mevrouw ...: Mijn naam is Irma, ik ben vrijwilliger bij José Struik sinds ruim anderhalf jaar. Ontzettend veel plezier gehad in het hoeden vooral van het schapen, 's avonds terugzetten in de netten waar zij over 's nachts blijven en dan overdag het hoeden. Helaas al langere tijd die wolf die dan op de ... In Den Treek en bij Austerlitz en alles rondhobbelt en daardoor het hoeden ook steeds minder werd en het eigenlijk alleen nog maar het verplaatsen was, in de hoop dat de wolf je steeds ... Dat jij de wolf steeds voor bleef. Helaas was het toch een keer bingo en dat is net een, denk ik, een maand geleden of zo iets, dat we inderdaad op de heide liepen, ergens een klein stukje heide, en daar kwamen en helaas flink aantal schapen gebeten. Dan denk je, het valt allemaal wel mee. Maar als je ziet hoeveel wond ... Eén zo'n wolf aanricht inderdaad bij de strot te pakken, helaas allemaal moeten laten inslapen of ze waren al dood. Terwijl José stond de netten ... Of eigenlijk bij de schapen stond om met het idee van, wat gaan wij nu doen, want hier is het gewoon niet meer veilig, zie ik dus inderdaad gewoon die wolf op nog geen 25 meter afstand staan. Samen met een andere medewerker geprobeerd te verjagen. Hij kijkt je aan en denkt van, ik weet niet wat je doet, loopt op zijn dode gemakje weg, terwijl wij met flink wat stokken en kabaal erop afliep om het toch uit de schapen te houden, want het was onrustig. Hij liep weg. Ik moet zeggen, hij sjokte weg. Dus inderdaad, angst kent hij totaal niet. Heeft gelukkig niet nog zich omgedraaid en is niet nog een keer gelukkig door de schapen gegaan. Maar het was nog steeds de vraag van wanneer ... Niet of die kwam, maar vooral wanneer hij kwam. Dat was dus een maand geleden.

De schapen daarna moeten verplaatsen naar een stuk ergens bij Houten in de buurt. Stonden ze onder zonnepanelen met een groot hek eromheen. Maar ook daar grote problemen door andere dingen. Al met al, de lol is eraf, het hoeden kan niet meer, het verplaatsen is met ... Dat kan je niet meer met twee, drie mensen doen. Die schapen die zijn gewoon vrije vogels voor de wolf. Dus bij deze.

De voorzitter: Dank u wel voor jullie inbreng op dit punt.

6. Natuurherstelplan 2024-2025 met betrekking tot te ontwikkelen natuur rond Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek

De voorzitter: Dan gaan we naar het volgende onderwerp en nodig ik jullie weer uit om plaats te nemen op de tribune, namelijk het onderwerp Natuurherstelplan 2024 met betrekking tot te ontwikkelen natuur rond Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek. Mondvol. Daar hebben we één inspreker voor. Dat is de heer Verheugt. Die wil ik dan ook uitnodigen om hier plaats te nemen. Hij spreekt namens Werkgroep Kromme Rijn-corridor. We wachten even tot de heer Verheugt zit en dan mag hij gewoon de microfoon aanzetten.

De heer Verheugt: Geachte Statenleden, mijn naam is Wim Verheugt. Ik ben inwoner van Odijk en erg blij dat ik u even kan bijpraten over de zeer belabberde situatie rond Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek. Op zich zijn wij natuurlijk heel blij met een natuurbeheerplan en dat hebben we doorgenomen, dat gaat u binnenkort ook bespreken en vaststellen. Er is allemaal niks mis mee. Maar als ik de ... Dat plan bekijk en ik kijk door die kaarten, dan zie ik eigenlijk iets heel opvallends. Dan zie ik dat er wel nieuwe natuur komt aan de noordkant van Overlangbroek richting Leersum, maar dat het hele stuk aan de oostkant, waar deelgebieden van dat Natura 2000-gebied liggen, niet zijn meegenomen. Dus het gebied wordt niet ontsnipperd. Die vier percelen vormen tezamen één Natura 2000-gebied die in 2003 door het ministerie van LNV destijds bij de Europese Commissie is aangemeld en in 2004 is opgenomen op wat heet de communautaire lijst. We hebben dus twintig jaar geschiedenis met een Natura 2000-gebied. Uiteindelijk werd het juridisch door wat gehakketak pas in 2015 aangewezen vanwege het voorkomen van een in Europa zeer zeldzaam bostype. Dan denk je, essenhakhout, dat is toch wel heel normaal? Maar in heel Europa is er maar één essenhakhout op klei beschermd als Natura 2000-gebied. Dat is dat gebied Kolland en Overlangbroek. Echter, de situatie is zeer bedroevend, zeer kritisch en sinds de aanwijzing, en de instandhouding zou toen hebben moeten plaatsvinden, is het gebied ernstig achteruitgegaan. Dat heeft te maken met een enorme verruiging van een invasieve braamsoort en brandnetels die die een essenstoven helemaal omvatten. Die verruiging heeft natuurlijk te maken met een laag waterpeil en te veel stikstof, waardoor die mineralisatie plaatsvindt en die ekster, die planten, kunnen groeien. Het areaalhabitat neemt zo af, terwijl eigenlijk in het aanwijzingsbesluit stond dat dat areaal moest toenemen. Plus ook nog eens een keer een slecht beheer, want hakhoutonderhoud wordt stopgezet omdat het subsidiair te kostbaar wordt. Perceelsgewijs worden essen geruimd, er komen nu elzen voor in de plaats. Dus het habitat verdwijnt en dan worden ook nog eens een keer habitatvreemde boomsoorten aangeplant door Staatsbosbeheer. We hebben in 2022 onze zorgen kenbaar gemaakt in een zeer uitvoerig rapport Peer reviewed en voorzien van een voorwoord van een hoogleraar. De provincie is zich rot geschrokken. Die zei, we gaan stappen ondernemen. Er zijn toen een groot aantal rechtspersonen ... Hebben in september 2022 de provincie gevraagd passende maatregelen te nemen, dat is een juridische term. Die stichtingen en die werkgroepen zijn nu bezig tot aan de Raad van State om bij ... Om de provincie echt te dwingen om die passende maatregelen te nemen. Die provincie zegt, maar we zijn het geheel eens met die auteurs van het rapport uit 2022, maar we gaan dat aanpakken in het kader van het Utrechts Programma Landelijk Gebied. Sinds vandaag staat dat ook allemaal weer erg op losse schroeven, dus we moeten zien wat daarvan terechtkomt. Echter, de provincie heeft vorig jaar juni zelf een natuurdoelanalyse

uitgebracht. Die bevestigt die drukfactoren die ik al noemde. Daarbij kwam dat ook een onafhankelijke organisatie, de Ecologische Autoriteit, vanuit Rijkswegen in juli 2023 eigenlijk onze conclusies en aanbevelingen heeft overgenomen. Ook zij stellen een groot aantal maatregelen voor die die achteruitgang moeten beperken en zeggen eigenlijk, per direct dienen een aantal maatregelen uitgevoerd te worden. Dat is niet meenemen in het UPLG. Per direct is gewoon vanaf morgen aan de bak. Dat heeft te maken met ...

De voorzitter: Komt u tot een afronding?

De heer Verheugt: Ja. Met het verhogen van het waterpeil, het verlagen van de stikstof en het verbinden van die deelpercelen, zodat er een robuuste natuur komt. Ik vraag de leden van de commissie daarom met klem dat, gelet op het fingerend uit Europees beleid en de Nederlandse wetgeving, u de ... Het college van Gedeputeerde Staten vraagt tot het onmiddellijk uitvoeren van alle maatregelen zoals beschreven in het advies van de Ecologische Autoriteit, zodat dit jaar al een begin kan worden gemaakt met de ontsnippering van de deelgebieden. Ik dank u.

De voorzitter: En ik dank u, mijnheer Verheugt. Ik nodig u ook weer uit om op de tribune plaats te nemen. Ik wil even een tussenmomentje opnemen. Volgens de planning hebben we nog vier sprekers, geloof ik. Want we hebben ook bij het volgende onderwerp ... Is er een kleine bundeling ontstaan. Dus naar planning zijn we over zo'n 25 minuten tot halfuur klaar, dus ... Dan begint natuurlijk het allerleukste gedeelte, want dan kunt u ook met elkaar gaan praten. Want het is natuurlijk wel Praten met de Staten.

7. De belangrijke rol van bewonersinitiatieven in de transitie naar een circulaire samenleving

De voorzitter: Dan gaan we dus naar het volgende onderwerp. Dat is de belangrijke rol van bewonersinitiatieven in de transitie naar een circulaire samenleving. Ik wil mevrouw Benschop en mevrouw Van Norden en mevrouw Bhaggoe, Bhaggoe, denk ik, uitnodigen om hier plaats te nemen en ik meen ook dat mevrouw Bhaggoe ook namens de heer Plasman en mevrouw Hiskes gaat spreken. We beginnen met mevrouw Benschop en mevrouw Van Norden namens de Natuur- en Milieufederatie Utrecht.

Mevrouw Benschop: Geachte leden van de Provinciale Staten. Namens de Natuur- en Milieufederatie Utrecht wil ik allereerst onze waardering uitspreken voor de prettige samenwerking met de provincie Utrecht en binnen het netwerk van de alliantie Cirkelregio Utrecht op gebied van de circulaire samenleving. De provincie toont sterke betrokkenheid bij dit belangrijke thema en dat is zeer positief. Wat echter nog ontbreekt, is leiderschap in het daadwerkelijk oppakken van regionale circulaire projecten. Gemeenten, met name de kleinere en middelgrote, hebben vaak niet de middelen of de mogelijkheden om op een bovengemeentelijk niveau samen te werken. Hier ligt een duidelijke rol voor de provincie als coördinator en ondersteuner om de samenwerking te versterken en deze gemeenten te helpen. Zet daarom in op het gezamenlijk uitvoeren van concrete projecten, zoals in de openbare ruimte, grond-, weg- en waterbouw, of ondersteunen van mkb'ers. Kijk hierbij ook verder dan de provinciale verantwoordelijkheden en stimuleer initiatieven zoals circulaire ambachtscentra. Deze centra brengen het circulaire denken direct naar de bewoners door kringloop- en reparatieactiviteiten te bevorderen. Investeer ook in campagnes die de levensduur van producten verlengen, zoals repareren, delen en ruilen. Het stimuleren van activiteiten als delen, lenen en ruilen en ook repareren draagt ook bij aan het oplossen van sociale vraagstukken, zoals armoedebestrijding en de inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Verbind deze maatschappelijke opgaven met de circulaire samenleving. Daarnaast is het essentieel om de energie- en warmtetransitie circulair te maken. Dat betekent niet alleen inzet op biobased isoleren, waar we nu al mee bezig zijn, maar ook aandacht geven aan circulaire installaties, het benutten van restwarmte en het circulair realiseren en beheren van infrastructuur. Het recent verschenen

PBL-rapport van 2 september benadrukt dat de energietransitie te veel wordt gestuurd op kosten en te weinig op het gebruik van circulaire materialen. Dit moet anders. Tot slot, zorg voor transparantie door een toegankelijk dashboard te ontwikkelen dat de voortgang inzichtelijk maakt en aansluit op landelijke ontwikkelingen. Maak daarnaast vooraf duidelijk welke maatregelen worden genomen als de transitie niet volgens plan verloopt.

Mevrouw Van Norden: En zonder de ... Nog een keer. Hij ging net aan. Zonder de 1,37 miljoen Utrechters geen circulair Utrecht. Gedrag en betrokkenheid van bewoners blijven onderbelicht in de strategie. Lokale betrokkenheid is juist cruciaal voor de transitie. Initiatieven zoals repaircafe's, deelauto's en gezamenlijke voedselprojecten tonen aan dat er in de provincie en sterker wil is om duurzamer te leven. Door deze initiatieven te ondersteunen en met elkaar te verbinden, creëren we een veerkrachtig netwerk waarin duurzaam gedrag de meest voor de hand liggende en aantrekkelijke keuze wordt. We roepen de provincie op om het belang van deze maatschappelijke initiatieven, de bewonersinitiatieven, te erkennen en ervoor te zorgen dat deze initiatieven de kans krijgen om te groeien en te professionaliseren. De energietransitie van de afgelopen tien jaar biedt waardevolle lessen. In zo'n tien jaar zijn de initiatieven van enkele buurtbewoners veelal uitgegroeid tot professionele energiecoöperaties die duurzame energie opwekken voor een hele wijk of een heel dorp. Op die manier is de energie weer in handen van de gemeenschap. Trek een parallel met deze ontwikkeling en laten we leren van de eerdere ervaringen, van gedragsverande... En gedragsverandering effectief stimuleren. Dan geef ik nu graag het woord aan en Sunita Bhaggoe van Repair Café Den Dolder die ook namens Jantje Paasman van de weggeefwinkel in Zeist spreekt.

De voorzitter: Ik hoef bijna niet meer voor te zitten. Ik vind het ...

De heer Van Norden: Sorry.

De voorzitter: Bedankt. Mevrouw Bhaggoe.

Mevrouw Bhaggoe: Het is moeilijk. Zo, goedenvond. Bedankt voor de open uitnodiging om te praten met jullie. Ik zal vandaag een tweetal bewonersinitiatieven belichten. Wat ze doen, wat ze betekenen voor de gemeenschap, maar ook wat jullie als Provinciale Staten kunnen betekenen voor ons. Zo, goedenvond. Weggooien? Mooi niet. Mijn naam is Sunita Bhaggoe, ik woon 25 jaar in Den Dolder. Ik ben een moeder van drie pubers in de leeftijd van zestien tot twintig jaar en werkzaam geweest binnen het commerciële bedrijfsleven. Zoals we nu gaan, maak ik mij zorgen over wat mijn kinderen zullen meemaken in hun leven. Als de oplossing niet top-down komt, dan doen we het bottom-up. Sinds december 2023 maak ik mezelf nuttig binnen het repaircafé. Daar doe ik de PR, het organiseren van workshops en de social media. Het Dolderse repaircafé, gestart door Karin Koekoek, die zit daar, een zwartharige, mooie dame met een zwarte blouse. Ik geef het even aan, zodat jullie ons straks kunnen herkennen voor het tweede gedeelte. het Dolderse repaircafé richt zich op duurzaamheid, de sociale cohesie binnen ons dorp en het delen van reparatiekennis in de gemeenschap en bij de overkoepelende organisatie. Er is een Nederla... Repaircafé is een Nederlands initiatief, voor degenen die dat nog niet weten, en is ook wereldwijd een succes. Sinds juni 2022 is het vrijwilligersbestand gegroeid van zeven naar vijftien personen en bieden we gratis reparaties aan voor kleding, elektronica mechanische apparaten, het slijpen van messen, met 20 tot 40 aanmeldingen per editie en een slagingspercentage tussen de 40 en 65 procent. Via de overkoepelende stichting wordt er bottom-up druk uitgeoefend op bedrijven met cijfers en gegevens over niet-duurzaam geproduceerde apparaten. Sommige apparaten zijn namelijk ook niet open te maken om te repareren. Een bijzondere doelgroep is de jeugd, jongvolwassenen. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Naast TikTok en Instagram gaan we onze krachten bundelen met lokale scholen om de fun en art van repareren verder te spreiden. Het gaat om de mindset.

Waar de provincie kan helpen, is een stuk regie en centralisatie oppakken, namelijk het beschikbaar stellen van infrastructuur en middelen, zoals huisvesting. We hebben geen dorps huis. We zitten nu bij de Werkwinkel, is allemaal op basis van onze lokaal netwerk. IT-hosting, centralisatie van data, budget beschikbaar stellen om gereedschappen in te komen ... In te kopen. Alles wordt nu gewoon gedaan door de vrijwilligers en hun eigen apparaten. Gereedschap, maar ook bij het druk uitoefenen op fabrikanten. Ik beveel ook aan dat diverse bewonersinitiatieven meegenomen worden in de circulaire ambachtcentra. Eindig ik dit eerste praatje over repaircafé wederom met weggooien? Mooi niet. Ik wil verder nog een ander bewonersinitiatief voor de Bühne brengen. Dat is de weggeefwinkel van Zeis, namens Jantje Paasman, die hier ook zit, daar achterin. Hij heeft een hesje met de weggeefwinkel aan, zodat jullie hem straks kunnen zien. Een van de initiatiefnemers van de weggeefwinkel van Zeist wil ik het een en ander vertellen. De weggeefwinkel is geboren vanuit boosheid om weggooimentaliteit. Goed bruikbare, nuttige mooie spullen worden bij het afvalstoffendepot gedumpt, terwijl andere mensen daar blij mee zouden zijn. Er worden royal spullen gedoneerd, maar ook vinden diverse spullen een nieuwe eigenaar. Hier komen niet alleen mensen met een kleine beurs, maar ook de duurzaam levende mens. Dit initiatief draagt niet alleen bij aan duurzaamheid, maar ook aan armoedebestrijding en biedt mensen met afstand op de arbeidsmarkt een plek. De gemeente Zeist ondersteunt de weggeefwinkel door het om niet beschikbaar stellen van ruimte. Zonder de ondersteuning van de overheid was dit initiatief onmogelijk, want er wordt niet verdiend in de weggeefwinkel. Geldt ook voor de repaircafé. Jantje wil graag overheden oproepen om dit soort initiatieven van vrijwilligers te waarderen en optimaal te ondersteunen. Als we deze beweging van onderop, bottom-up, willen laten groeien, is het in de toekomst nuttig om ook betaalde krachten aan te stellen die de inzet van de vele vrijwilligers in goede banen kunnen leiden. Ik zou zeggen, benader ons tijdens het tweede gedeelte, wissel van gedachten met ons, raak eventueel geïnspireerd door ons maar zoek vooral de synergie, de verbinding, met ons. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel voor jullie inbreng op dit punt. Ik wil jullie ook uitnodigen om inderdaad weer plaats te nemen op de tribune en te wachten tot het leuke deel gaat beginnen. Dit is ook leuk, dus voor de zekerheid zeg ik het even erbij.

8. Openbare toiletvoorziening Maarsseveense Plassen

De voorzitter: Dan gaan we naar het onderwerp openbare toilet voorziening Maarsseveense Plassen. Daarbij één inspreker. Dat is de heer Goudriaan, die ook ... Die hier eigenlijk ook is namens de 500 ondertekenaars van een petitie met de treffende naam Hier een plee. We wachten even tot mijnheer Goudriaan gaat zitten en dan mag hij de microfoon aanzetten.

De heer Goudriaan: Er brandt nu een lampje. Dank u wel, voorzitter. Beste Staten- en commissieleden, mijn naam is Ton Goudriaan, ik woon in Maarssen, kom regelmatig bij de Maarsseveense Plas om te zwemmen, te zonnen of gewoon een wandelingetje te maken langs de plas met of zonder de hond. Veel mensen die daar genieten, hebben trouwens niet eens een balkonnetje of een klein plaatsje achter het huis, laat staan een grote tuin met een zwembad erin. De plas ligt in de gemeente Stichtse Vecht en wordt beheerd door het recreatieschap Stichtse Groenland. Wethouders van Nieuwegein, Ronde Veen, Woerden, Utrecht, IJsselstein, Lopik, Houten, Stichtse Vecht besturen samen met de provincie Utrecht dit recreatieschap. De vrij toegankelijke recreatieterreinen zijn trouwens niet gratis, inwoners van deze gemeenten betalen juist belasting om ze voor iedereen vrij toegankelijk te houden. Jaarlijks zo'n 3,5 miljoen euro en de provincie neemt daar ongeveer 9 ton voor zijn rekening. In het belang van de volksgezondheid horen daar ook goede sanitaire voorzieningen bij. In onze provincie hebben we daarvan elf goede voorbeelden van het recreatieschap. Maar ook buiten onze provincie, zoals de Strook op Loosdrecht, weten ze hoe het hoort. Een

beschaafde samenleving hoort ook niet te accepteren dat mensen als honden de bosjes in moeten om hun behoefte te doen. Op 28 juni 2023 namen de Provinciale Staten hier een motie aan en die heette Niet kakken tussen de takken. Dat zou een eind maken aan deze smerige toestand. Een vervolgmotie Plassen bij de Maarsseveense Plassen zou overbodig zijn en haalde het ook niet. Maar nu zijn we ruim een jaar verder. Als je op een warme zomerdag honderden bezoekers op de vrij toegankelijke zonneweide van de Maarsseveense Plassen recreëren en er is nog steeds niks veranderd. Het college van Stichtse Vecht vindt het heel normaal en is van mening dat openbare toiletten daar helemaal niet nodig zijn. Maar bezoekers en omwonenden vinden het verslagen abnormaal. Want gelden de RIVM-richtlijnen over hygiëne en volksgezondheid dan niet in Stichtse Vecht? Of zou een E. colibacterie halt houden bij de gemeentegrens? Het RIVM heeft zelfs een wc-calculator, hoe verzin je het, waarmee iedereen kan bepalen hoeveel en welke toiletgelegenheden nodig zijn. Alleen al voor de 500 ondertekenaars van de petitie Hier die plee. De badgasten zijn de stank en de smerigheid meer dan zat. Maar ook voor mensen die beroepsmatig dit recreatieterrein moeten onderhouden, snoeien, maaien, schoonhouden, vuilnisbakken legen, is dit geen prettige werksituatie. Stichtse Vecht is er herhaaldelijk op gewezen dat hier openbare toiletten noodzakelijk zijn, maar steekt geen vinger uit en komt niet verder dan onzinnige niet werkende schijnoplossingen die ook nog eens twee kilometer verderop zijn. Stichtse Vecht heeft trouwens wel voldoende geld in kas om voor die grote projectontwikkelaars die in Maarsseveense voor honderden miljoenen commerciële woontorensgebouwen, sowieso ook dan met overheidssubsidie, om de bouwleges op deze megaprojecten met miljoenen euro's te verlagen. Zelfs dan is er nog voldoende in kas om de hondenbelasting van 3 ton af te schaffen. Hoeveel toiletgebouwtjes zou je daarvoor kunnen bouwen? Kortom, op 6 augustus is er een lokale Drollenteldag gehouden, geïnspireerd door de Nationale Vogelteldag en de egeltuinteldag. De resultaten zal ik u niet overhandigen, maar wel de bijna 500 handtekeningen van de bezoekers van het vrij toegankelijk deel van de Maarsseveense Plas om daar openbare toiletten aan te brengen. Wij vragen uw commissie- en Statenleden, één, overleg eens met de gemeente Stichtse Vecht, Utrecht en het recreatieschap om hier openbare wc's te plaatsen. Twee, help Stichtse Vecht met het oplossen van de voor deze gemeente blijkbaar onoverkomelijke financiële, technische of politieke problemen. Drie, draag de kosten van aanleg en onderhoud van dit toiletgebouw gezamenlijk binnen het recreatieschap en vier, geef uw gedeputeerde als vertegenwoordiger van de provincie in het bestuur van Stichtse Groenlanden de vrijheid om dit aan te kaarten bij het recreatieschap. Dank voor uw aandacht. Ik wil nu u de handtekeningen overhandigen. U krijgt meteen de tekst van mijn toespraak hierbij, dan kunt u dat allemaal eens op uw gemak nalezen.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Goudriaan. Ik leg deze even hier neer. Er slingeren allerlei mooie kreten ons om de oren vanavond. Hulde aan de auteurs daarvan.

9. De gewijzigde inspraak

De voorzitter: Dan gaan we naar het laatste punt, de gewijzigde inspraak. Ik wil mevrouw De Buiten uitnodigen namens Utrechtslandschap, Natuurmonumenten, Landschap Erfgoed Utrecht en IVN uitnodigen om hier plaats te nemen. Dat heeft zij al gedaan. Dus ik wil u graag het woord geven, als het allemaal lukt qua techniek.

Mevrouw De Buiten: Goedenavond, mijn naam is Nicolet De Buiten, ik werk voor Utrechtslandschap en ik spreek vanavond mede namens Natuurmonumenten, Landschap Erfgoed Utrecht en IVN Natuureducatie. Vandaag is de eerste Praten met de Staten en ik kom dan ook vooral om opnieuw weer kennis met u te maken, maar vooral kennis te maken met deze werkwijze. Wij kijken met wat gemengde gevoelens naar deze veranderde inspraakmogelijkheid. Positief is wel dat er twee onderdelen zijn en dat er in het tweede deel van

de avond veel gelegenheid is om in informele sfeer wat ideeën, kansen en zorgen met elkaar uit te wisselen. Maar toch hebben wij ook twijfels. Met name vanwege de concentratie van alle inspraak op één moment, op dit moment. We hebben begrepen dat de agendastukken en agendapunten uiterlijk de vrijdag voor de Praten met de Staten op de agenda moeten zijn geplaatst. Voor sommige commissies is dat meer dan twee weken voorafgaand aan de vergadering. We vragen ons dan ook af of het altijd gaat lukken alle documenten op tijd beschikbaar te hebben. Organisaties die dan willen inspreken moeten alle stukken uiterlijk de maandag voor Praten met de Staten, dus dat is drie dagen na die vrijdag, al die commissievergaderingen scannen en bepalen of er stukken zijn waarover zij willen inspreken en dan vervolgens die inspraak reactie opstellen. Als je dat samen wil doen met andere organisaties, dan vergt dat nog wat afstemmingstijd. Maar of je dat nou alleen doet of namens meerdere organisaties wilt inspreken, het zal een race tegen de klok zijn om tijdig een reactie gereed te hebben. Ook kan het lastig zijn om over meerdere onderwerpen tegelijk te spreken en dat te comprimeren in die vijf minuten spreektijd, of is het de bedoeling dat één inspreker vijf minuten spreektijd krijgt per onderwerp waarover wordt ingesproken? Gistermiddag ontving ik nog een e-mail dat door het grote aantal sprekers de spreektijd vandaag is verkort tot vier minuten. Overigens heel begrijpelijk. Maar als dit de nieuwe standaard spreektijd wordt, dan vinden we dat wel erg jammer. Ook las ik gisteren dat de verhelderende vragen van de Staten- en commissieleden naar het tweede onderdeel van de avond worden verplaatst. Dat betekent dat de vragen en antwoorden niet voor alle Statenleden zijn te volgen en ook niet zijn terug te kijken. Dat zien wij als een groot nadeel van deze manier van werken. Want juist de fracties die in eerste instantie misschien wat minder aanleiding zien om over een onderwerp te debatteren, kunnen door vragen van andere fracties alsnog de noodzaak daarvan inzien. Juist deze wisselwerking vinden we belangrijk en inspirerend. De wisselwerking tussen Statenleden, maar ook de wisselwerking tussen Statenleden en inspreker, wordt ook verkleind doordat het inspreken gescheiden wordt van het debat in de commissie. Vaak is het heel waardevol dat je als inspreker direct kunt horen of en hoe je input wordt meegenomen in het debat. Door een aansluitend debat kan ook binnen de fracties nuancering, aanscherping of inspiratie ontstaan. Die mogelijkheid verdwijnt, wanneer de inspraak en het debat één of zelfs twee weken van elkaar worden gescheiden. Toekomst zal uitwijzen of de verandering een succes is. We hopen dan ook dat de nieuwe werkwijze geëvalueerd zal worden, zowel onder Statenleden, maar zeker ook onder de sprekers. Dank u wel voor uw aandacht.

De voorzitter: Hij doet het. Dank u wel voor de inspraak. Als ik even zelf mag zeggen, dat laatste kunnen we sowieso toezeggen, want we gaan de hele nieuwe werkwijze na een jaar natuurlijk evalueren. Dan komen we bij het laatste onderwerp, de sluiting van het formele deel. We zijn hiermee echt aan het einde gekomen van dus het formele deel, wat ik net zeg, van Praten met de Staten. Ik wil jullie alle echt bedanken voor jullie inbreng en ook even een persoonlijke noot ook naar de Staten- en commissieleden, dat ik het enorm waardeer dat jullie toch wel heel erg goed zijn omgegaan met de harde keuzes die ik ook samen met de griffie en de plaatsvervangend voorzitter heb moeten maken. Want ik vond het niet fijn. Ik zat er best wel mee, dat ik dacht, hm, toch die eerste keer weer. Maar we hebben het samenbrengen echt heel goed gedaan. We zijn ruim de tijd gebleven, dus chapeau. Dan wil ik jullie allemaal uitnodigen om naar de foyer te gaan voor het tweede gedeelte. We kunnen er volgens mij tot 22:30 uur blijven, dus neem een drankje. Er liggen badges klaar voor de Staten- en commissieleden met de naam erop. Probeer een beetje samen te komen per onderwerp en het gesprek aan te gaan. Ik denk ... Dank jullie nogmaals en ik wens jullie allemaal een fijne avond.

